

B	00	22
	2201	

...tuinen voor Kievit...

Dit bundel stelt geen definitief ontwerp voor. Het geeft enkel een aantal aandachtspunten aan die in deze wedstrijdphase naar voor kwamen. Deze worden in een eventuele latere fase verder uitgebreid met de specifieke aandachtspunten van de bouwheer en de gebruikers. Tevens wordt hier een houding getoond waarop met de gestelde problematiek wordt omgegaan. De elementen in dit bundel zijn voer tot verdere discussie die de probleemstelling verder moet kunnen helpen verduidelijken, dit zowel voor de bouwheer, de gebruikers als de ontwerpers.

Inhoud

	probleemstelling	6
4	historische analyse	8
	stedenbouwkundige suggesties	14
	programma	26
	houding ten aanzien van het monument	27
	volumetrische ingrepen	28
	architecturale ingrepen	31
	niveau 0	32
	niveau 1	36
	niveau 2	38
	niveau 3	40
	kelder	42
	ondergrond en archieven op een bescheiden manier	
	zichtbaar maken	42
	snede en gevel langs binnentuin	44
	over abstractie en signatuur	46
	circulatie en toegangen	52
	integrale toegankelijkheid	56
	binnentuinen met verschillende karakters	58
	algemene daktuin	64
	daktuinen voor personeelsruimte en bib	65
	bibliotheek	67
	de clusters	68
	de kerk	70
	de kapel	77
	abstracte dakramen in het houten gewelf	77
	de woningen	78
	technieken	83
	extra	83

probleemstelling

een analyse van de site in zijn omgeving

6

Hoewel de plek ons nooit eerder was opgevallen, is het waardevolle karakter van dit projectgebied uniek. De kwaliteitsvolle gebouwen en het karaktervolle groene binnengebied liggen goed verscholen achter de nieuwe groteske en viseloze kantoorgebouwen zonder architecturale of stedelijke kwaliteit. Door de centrale ligging en uitgestrekte vorm bekleedt de site een strategische positie in het bouwblok die toelaat een halt toe te roepen aan deze negatieve ontwikkeling. Waar de ontwikkelingen de laatste jaren vooral de omwonenden negeerden, krijgen we nu de kans om een project ten dienste van de wijk te maken. Een project maken dat niet enkel ten dienste van de gebruikers staat, maar daarnaast ook een rol van betekenis speelt voor de wijk.

Door jaren van leegstand en verloedering hebben de gebouwen hun oorspronkelijke glans geleidelijk aan verloren. Een ingreep dringt zich op, om ook hier de negatieve spiraal te stoppen. Hiervoor is een nieuwe functionele invulling nodig, maar welke nieuwe functie kan aan de vroegere sacrale functie tippen? Het programma vraagt om een ontmoetingsplaats en -centrum voor sociale economie, armoede, diversiteit en wijkwerking te creëren. Maar kan een plek voor meditatie en bezinning zo'n 'zware' invulling aan?

De site moet ook laagdrempelig, toegankelijk, intergenerationeel en multifunctioneel worden. Een kloosterfunctie heeft echter typisch een zeer introvert karakter, met vooral een publiekswerking in de kerk. De kerk raakt de Provinciestraat slechts met de smalle zijde. De nauwe doorgang die naast de kerk aanwezig is laat niet automatisch toe om de site langs deze weg vlot te openen naar de straat. In de Ploegstraat raakt de site met drie smalle gevels aan de publieke ruimte. Enkel een onderdoorgang laat hier toe het hart van het gebied te bereiken. Het zichtbaar maken van de nieuwe functie naar de omliggende straten vormt een van de belangrijkste uitdagingen in dit project.

Beeld van het klooster en burgerwoning langs de Ploegstraat

Beeld van de kerk langs de Provinciestraat

historische analyse

ontstaan, types en karakteristieken van de diverse gebouwen

8

Begin de 13e eeuw werd de orde der Dominicanen gesticht door de Spanjaard Dominicus. Het was een bedelorde met als voornaamste bezigheid het woord van God te verkondigen door te prediken. Hiervoor leefden ze onder de mensen, in de steden. De kerk was altijd het belangrijkste gebouw en werd monumentaal uitgevoerd. Als bedelorde met een armoedegelofte is het klooster sober uitgevoerd en volgens de dagplanning georganiseerd. Hierin waren 2 zaken van belang: het prediken en het studeren. Enerzijds dankzij het prediken vervulden ze een grote sociale rol in de buitenwereld, door te spreken maar evenzeer door de biecht af te nemen. Onder elkaar discussieerden ze in de kapittel- en vergaderzalen, die een belangrijke plaats hadden. Anderzijds gebeurde het studeren meer in een introverte sfeer. De pandgang was het hart van het klooster en had tot doel alle belangrijke plaatsen met elkaar te verbinden en tegelijk het goddelijke licht binnenlaten. Hier haalden de paters hun inspiratie, volgens het credo 'Licht wordt Woord'.

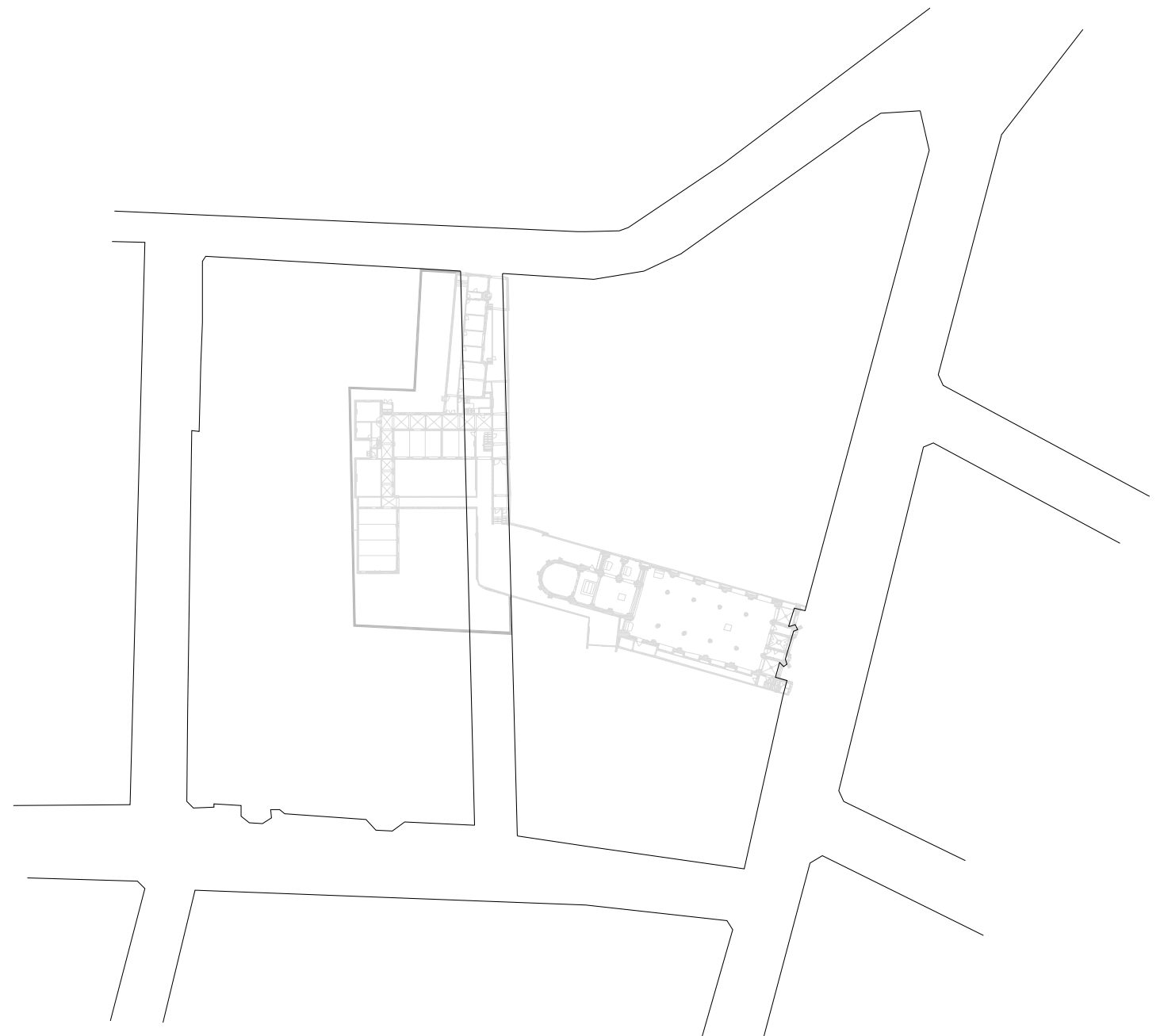
Los hiervan waren de Dominicanenpaters zeer actief waardoor de gebouwen ook meer publieke delen bevatten. Zo bevatte het klooster onder andere het secretariaat van de missionarissen van de orde, de burelen van het Apostolaat der Grootstad (AGRO), de Openbare Boekerij Havenlicht, en hadden ze spreekkamers, bibliotheek en leeszaal. Hierin zien we een aanleiding om de site toch met een zwaarder programma op te kunnen laden zonder de oorspronkelijke opzet oneer aan te doen. De vroegere sociale werking van de paters (aanspreekpunt, biechtvaders en hulp aan kansarmen) leeft ook nu nog verder en zal terug versterkt worden met het huidige programma, in deze wijk met dergelijke

etnische, culturele en religieuze diversiteit.

“Dit bewustzijn van de buitenwereld in combinatie met een contemplatieve beleving kreeg een eigenzinnige ruimtelijke vertaling in een publieke toegangsvleugel met spreekkamers en bureau's voor lekenorganisaties en een privaat, voor de paters bestemd gedeelte met twee kloostervleugels rondom een rustige binnentuin”

“De kloosterkerk fungeert sinds haar ontstaan als ontmoetingsruimte tussen de paters en de omwonenden. Haar traditionele functie als plaats van religie waar mensen samenkomen om te vieren staat hier voor een erg boeiende toekomstige uitdaging. Hier zouden in navolging van culturele activiteiten die al verschillende jaren in de kerk plaatsvinden, de nieuwe 'kloosterbewoners' en buitenstaanders elkaar kunnen vinden in een waaier van culturele activiteiten gaande van muziekconcerten tot marktjes. De lege binnenruimte van de kerk, ontdaan van mobilaar en meubilair, vormt hiervoor een ideaal kader.”

“Een (gedeeltelijk) sociale herbestemming, in welke vorm dan ook, zou de ideologie van de Dominicanen waarin aandacht voor de zwakkere schakels van de grootstad een belangrijke plaats kreeg toebedeeld, doen herleven in een hiervoor aangepast en leefbaar gebouwencomplex.”

1823-1824: beeld dat positie van de vroegere straat tussen Ploegstraat en Lange Kievitstraat weergeeft. Later werd deze straat opgenomen in het bouwblok.

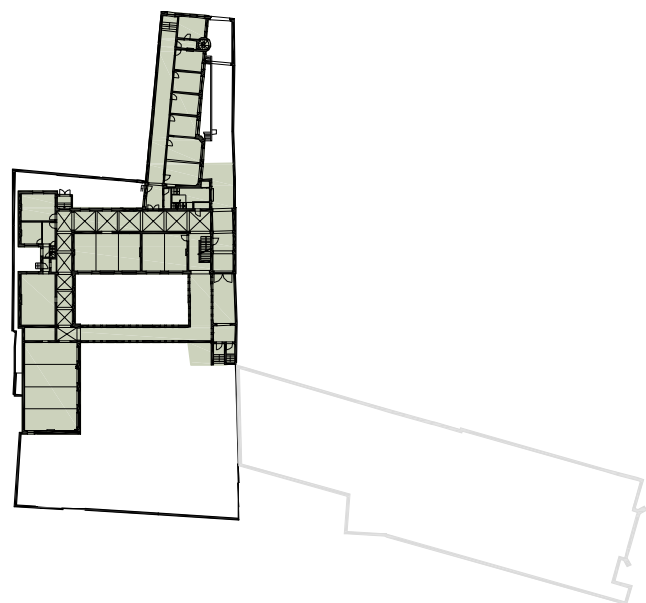

Historisch overzicht

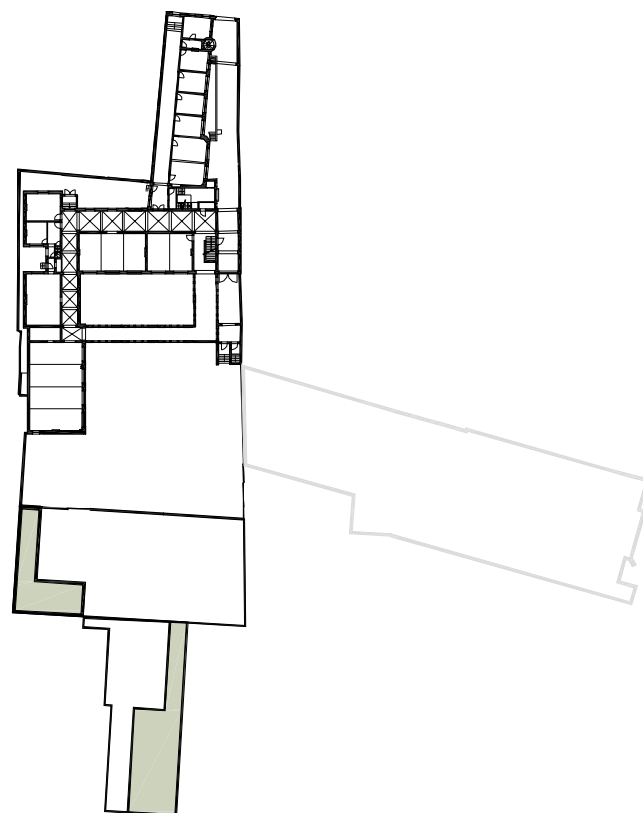
De site van het Dominicanenklooster is ontstaan na de aanleg van de spoorweg in 1835 en de dierentuin in 1843. Het gebied onderging een transformatie door de afbraak van de stadswallen in 1859 en de verhoging van de spoorwegbrug en bouw middenstatie tussen 1895 en 1905. Vanaf 1870 werd op het belendend perceel de koekjesfabriek De Beuckelaer gebouwd.

9

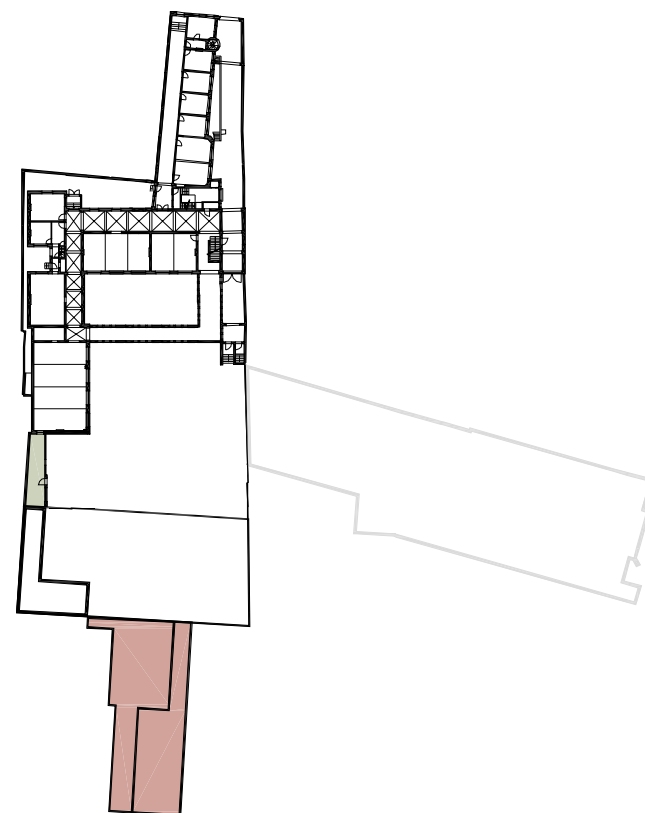
		volledig / gedeeltelijk nieuw gebouwde of toegevoegde bouwvolumes
		volledig / gedeeltelijk afgebroken of verkochte bouwvolumes

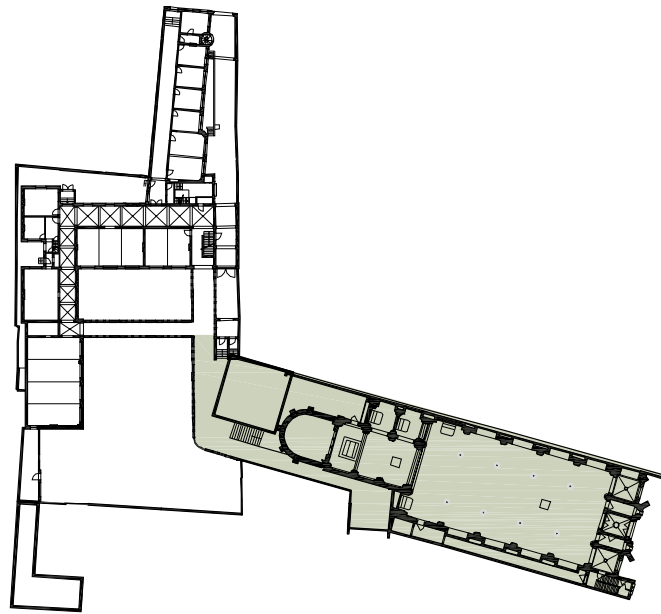
1912-1913: op 2 augustus vindt de eerste steenlegging plaats voor de bouw van het klooster; op 23 februari wordt het erkend als klooster.

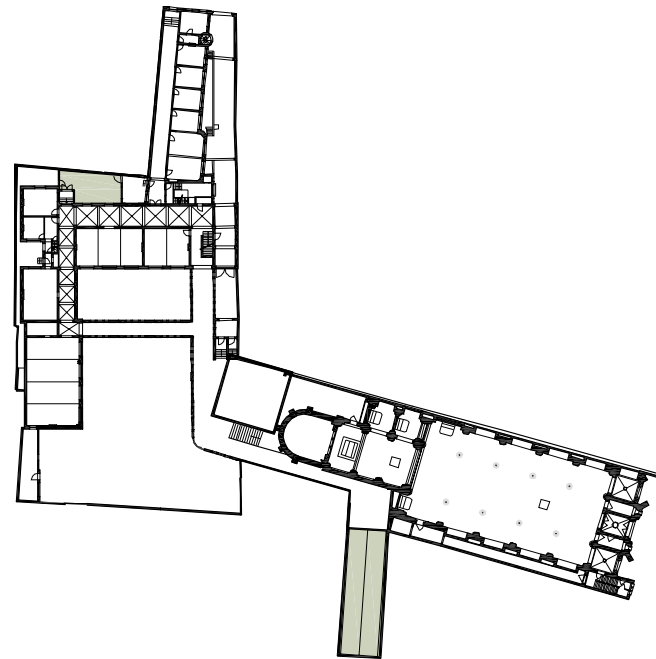
1913: door toevoeging van een magazijn in de Lange Kievitstraat ontstaat een tweede inkom voor het klooster; achteraan op het perceel wordt een vogelhok en broeikas gebouwd.

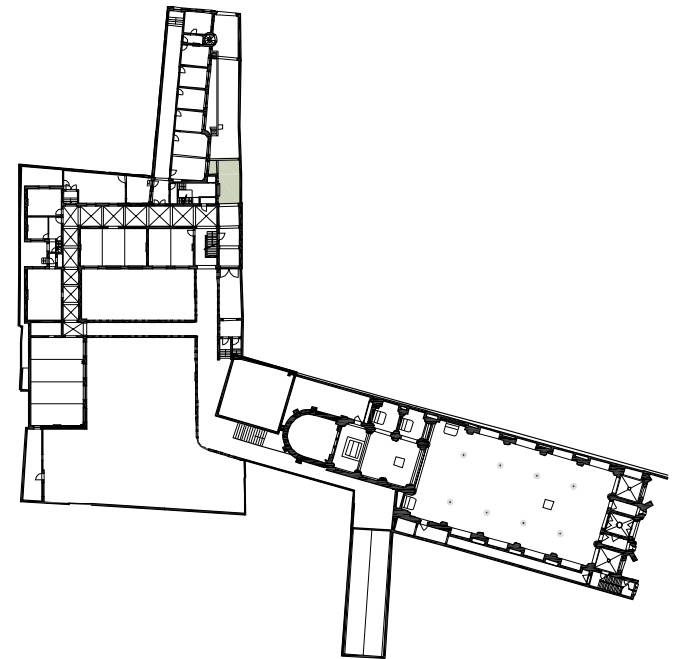
1922: het perceel van het klooster wordt verkleind waardoor de toegang vanuit de Lange Kievitstraat wordt opgeheven; ter hoogte van de refter werd een uitbreiding gerealiseerd, die mogelijk als dienstkeuken was ingericht.

1925-1926: in 1924 wordt tot de bouw van een nieuwe kerk besloten; op 14 oktober 1925 vindt de eerste steenlegging plaats; op 8 augustus 1926 wordt de kerk afgewerkt.

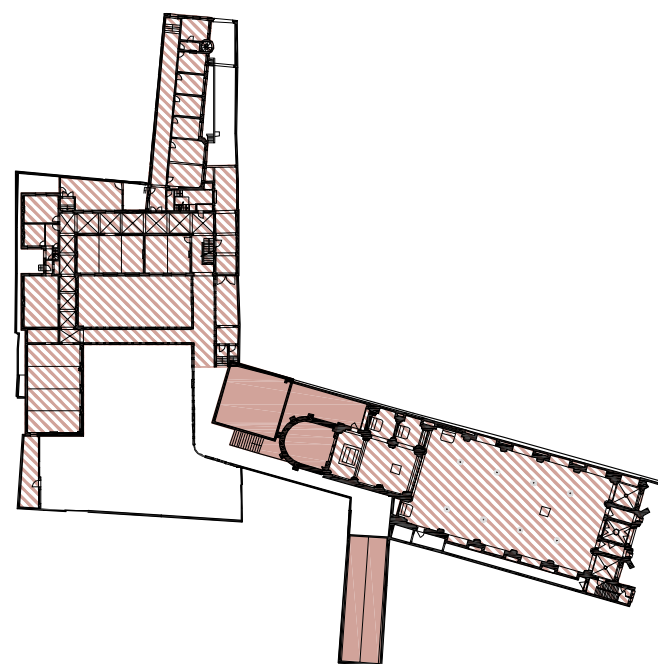

1928: een gedeelte van de koer achter de noordelijke kloostervleugel werd overbouwd met een wasplaats; een kapel/'verenigingszaal' werd opgericht in de achteruit van de Kievitstraat nr 151; de ruimte was ook toegankelijk vanuit de Provinciestraat en via een zijdelingse gang van de kerk.

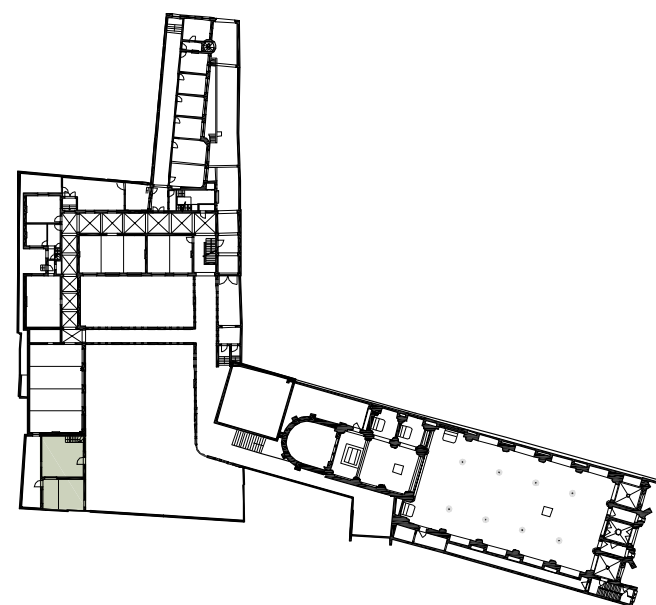

1930: in de hoek van de toegangsvleugel en de noordelijke kloostervleugel ter hoogte van de eerste en tweede tussenverdieping wordt een uitbouw gecreëerd voor de inrichting van het Apostolaat van de Grootstad.

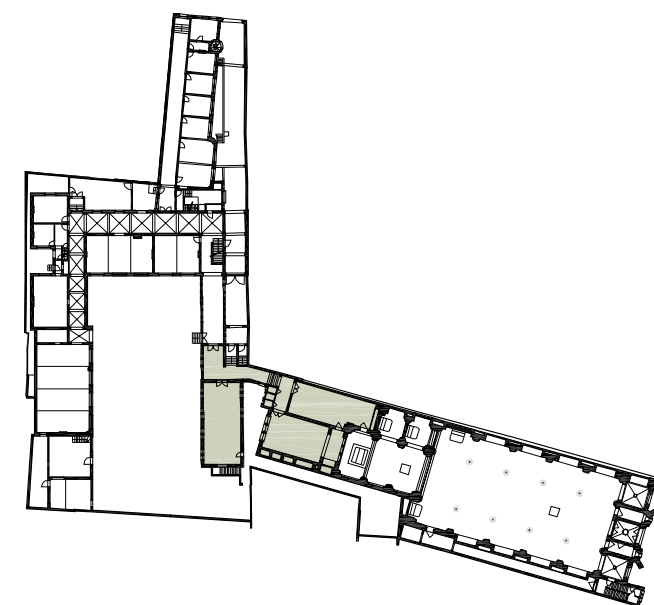

1944: op 28 november vernietigt een V2-bom het priesterkoor en de sacristie. De bedaking van de kerk en de raampartijen van kerk en klooster worden grotendeels vernield. Ook het pseudo gewelf van de westelijke kloostergang werd zwaar beschadigd.

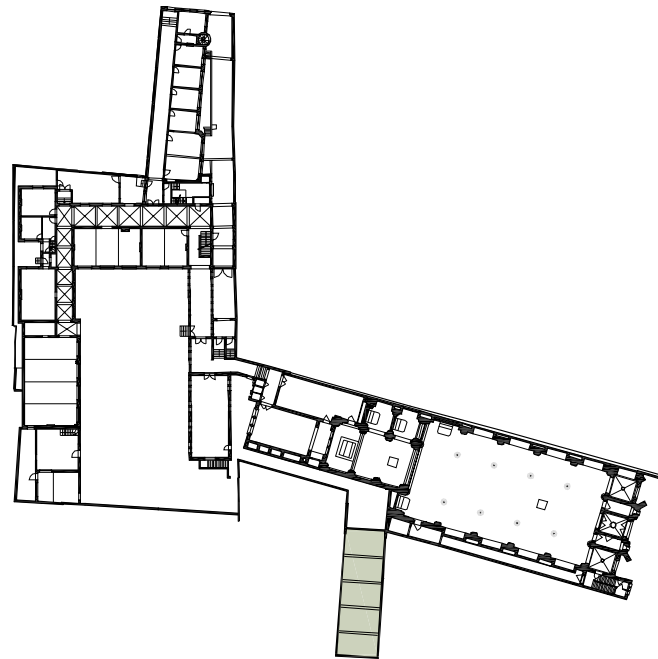

1945: een keuken en dienstkamer wordt gebouwd tegen de bestaande refter.

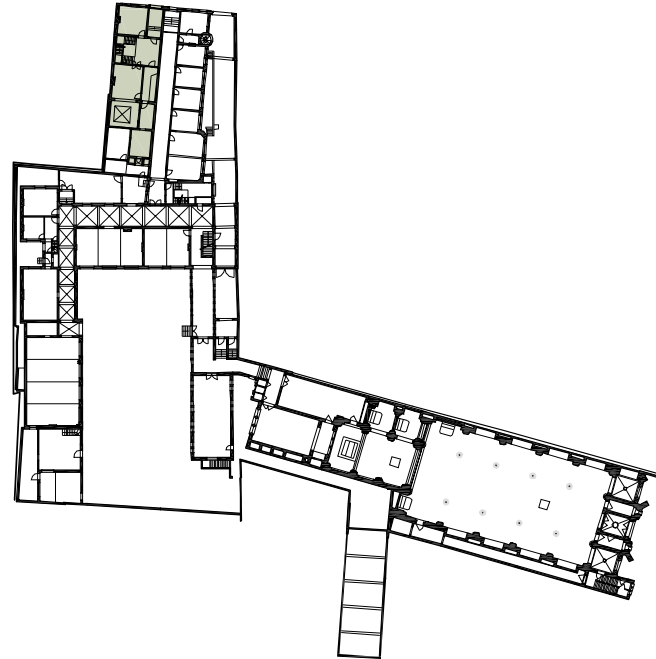

1946: het koor wordt heropgebouwd en er wordt een broederschapskapel opgericht; de verbindingsgang tussen kerk en refter in de binnentuin werd mogelijk in deze periode opgeheven.

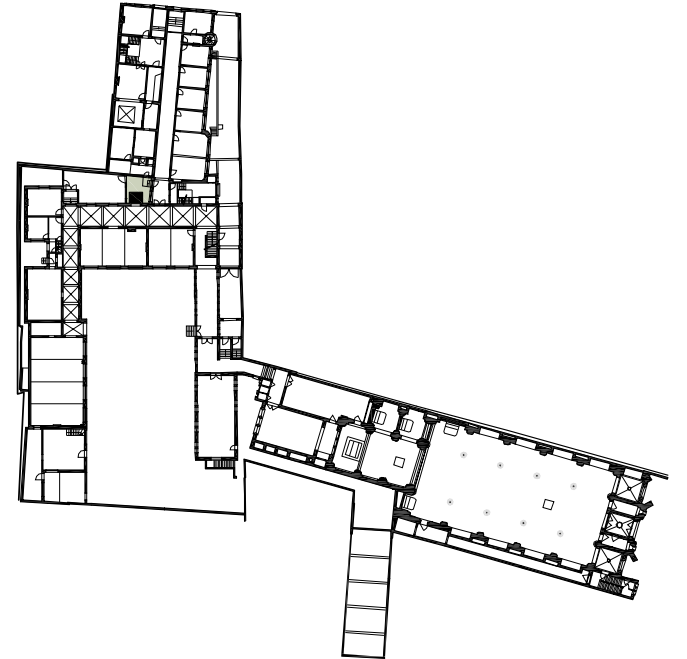

1955: in deze periode werden plannen getekend voor de heroprichting van een vergaderzaal/feestzaal; aangezien de vergunning in september 1955 verviel is het onzeker of dit plan werd uitgevoerd.

1957: de paters kopen het pand gelegen aan de Ploegstraat nr. 27 voor de uitbreiding van het kloostercomplex. Hierdoor ontstond aan de Ploegstraat een nieuwe toegang naar de achterliggende kloostergebouwen.

1964: in de koer tussen de recent verworven burgerwoning en de achterliggende kloostervleugel wordt een lift voorzien.

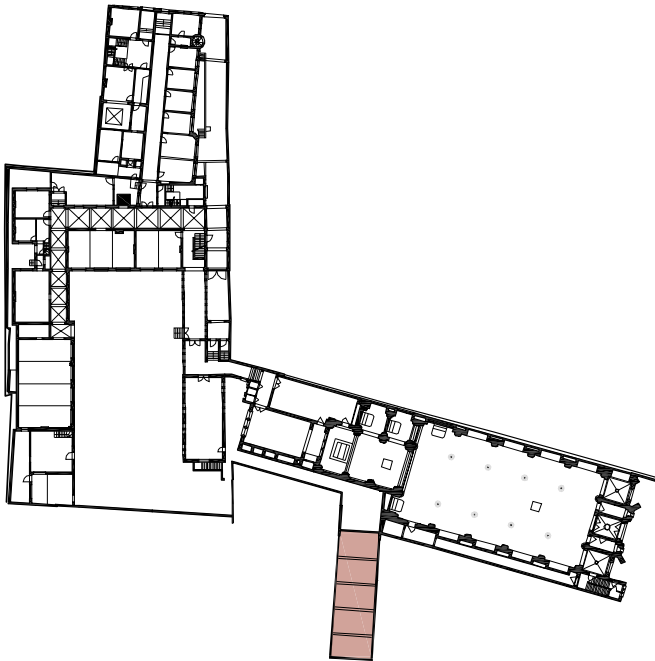
Types en karakteristieken

De site bestaat uit drie verschillende delen: de bouwvolumes van het voormalige Dominicanerklooster, de belendende burgerwoning De Beuckelaer in de Ploegstraat, en de voormalige parochiekerk Sint-Dominicus met aanhorigheden in de Provinciestraat. Ter hoogte van de kapel zijn klooster en kerk met elkaar vervlochten. De drie gebouwen zijn opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed, maar zijn niet beschermd. Het inpandige klooster naar ontwerp van Louis Corthouts bevat een voorhuis als connectie naar de straat. Beide werden opgetrokken in een sobere eclectische stijl, nauw aansluitend bij de industriële stijl van de toen naburige koekjesfabriek De Beukelaer. “Het is opgevat als een functioneel gebouw, met een logische indeling van de circulatieruimtes (trappen en gangen) en omliggende kamers. De decoratieve afwerking bleef zeer sober, op enkele belangrijke ruimtes na, zoals de refter, de kloostergang, trap, recreatiezaal en boekenzaal.” “Enkele vloeren (zoals

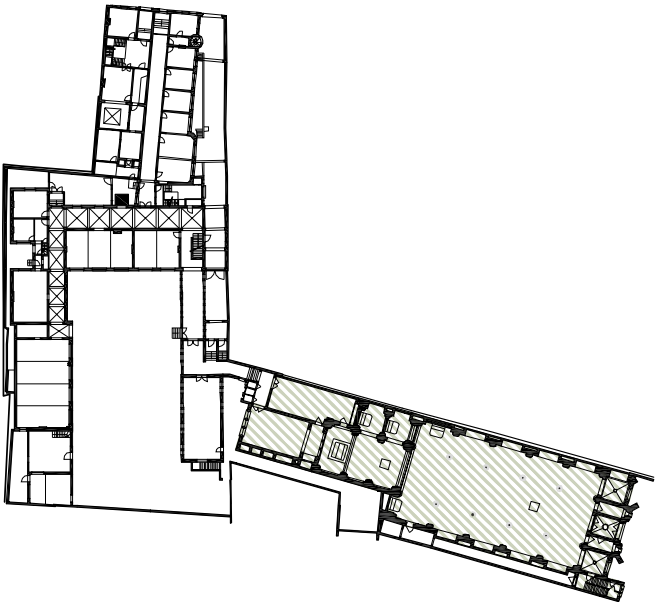
deze van de refter) getuigen nog van deze rijkelijkere afwerking.” De burgerwoning uit 1910, naast het voorhuis, hoorde oorspronkelijk bij de koekjesfabriek en is in dezelfde stijl als het klooster opgetrokken, maar met een rijkelijker interieur. Het “is de enige getuige van de site van de ‘De Beuckeleer’-fabriek, die lange tijd het karakter van dit bouwblok bepaalde. Terwijl de gevel eerder aansluit bij het industriële karakter van het naastgelegen bedrijf, is het interieur zeer kenmerkend voor de rijkelijke burgerarchitectuur uit deze periode.” “De hal, traphal en enkele kamers bewaren hun oorspronkelijke inrichting volledig. Ook de tegelvloeren in de achterkamers op de gelijkvloerse verdieping zijn waardevol.” De kerk is gebouwd in rijkelijke neogotische stijl naar ontwerp van Frans Mertens. “De kerk bewaart haar bouwkundige afwerking volledig, met onder meer de bepleistering van imitatie-natuursteen, de tegelvloeren met kenmerkend geometrisch motief, zuilen in marmerimitatie en glasramen. Ook verschillende meubilairstukken (altaren, preekstoel, koorgestoelte in paterskoor, biechtstoelen, ...) zijn bewaard en maken

vast deel uit van het interieur van de kerk.” “De kapel, gelegen achter de kerk, dankt haar waarde voornamelijk aan de volumewerking, het houten gewelf en de bewaarde glasramen. De sacristie en andere aanbouwen rond kerk en kapel zijn minder waardevol.” De site op zich is een levende herinnering aan zowel de aanwezigheid van de paters Dominicanen als de vroegere koekjesfabriek De Beukelaer in Antwerpen. Architecturaal is de site een getuige van het begin van de 20e eeuw, zowel neogotisch (kerk) als eclectisch-industrieel (klooster). “Het huidige complex getuigt van goede architectuur, door de functionele ruimteverdeling, de volumewerking van de verschillende vleugels en de positionering van het gebouw rond de binnentuin. De architecturale en kunsthistorische waarde van het klooster is echter beperkt, omwille van het verdwijnen van decoratieve elementen (zoals de uitkleding van de boekenzaal).” “De historische en socio-culturele waarde van het gebouw is daarentegen wel van belang. De dominicanen kozen deze locatie een

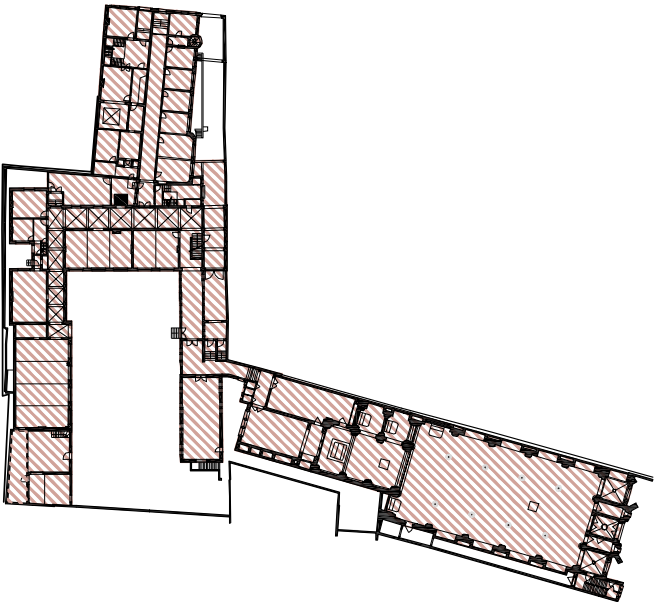
eeuw geleden als uitvalbasis voor hun Antwerpse werking en het gebouw is hiervan een getuige. Bovendien wisten zij zich te verankeren in deze buurt, zodat ook vandaag de waarde die de omwonenden aan de site hechten, groot is.” Een meer uitgebreide nota over bovenstaande types en karakteristieken van de gebouwen- en de hieraan gekoppelde restauratieopties – is beschikbaar in bijlage 3.

1967: de voormalige kapel/'verenigingszaal'/feestzaal wordt verkocht; de fabrieksgebouwen van De Beuckelaer worden afgebroken.

1975-1990: de bedaking, glasramen en lichtkoepels van de Sint-Dominicuskerk wordt gerestaureerd.

2002: de paters verlaten het complex en de kerk wordt ontijd.

stedenbouwkundige suggesties

tuinen als nieuwe aantrekkingskracht voor de wijkwerking

14

1. stadspark
2. park spoor noord
3. harmonie-albertpark
4. hof van leysen
5. botanische tuin
6. groene ruimte KMSK
7. toekomstig groen kwartier-militair hospitaal
8. tuinen voor Kievit

Tuinen voor Antwerpen, toevoeging van een type

Antwerpen heeft in het centrum reeds enkele mooie tuinen en parken. Het Stadspark, Park Spoor Noord, Harmonie-Albertpark, het hof van Leysen, de Botanische tuin, de groene ruimtes rond het KMSK,... Deze vormen zowat de belangrijkste groene plekken met erkenning in het stadscentrum. Elk met zijn eigen karakter vullen ze elkaar mooi aan. Zo staat het Stadspark gekend als historisch park met oude relictten en zijn promenades tussen grote speelvelden afgewisseld met dense vegetatie en grote oude bomen. Park Spoor Noord is een echte publiekstrekker voor de buurt en gans Antwerpen als 'activiteitenpark'. De Botanische tuin is dan weer een compacte rustige plek met een 'collectie' van de meest uiteenlopende en weelderige vegetatiesoorten. Ze lokken elk een ander maar steeds divers publiek. Het is de kracht van parken en tuinen om mensen bij elkaar te brengen. Sommigen werken op buurtniveau, andere werken op schaal van gans Antwerpen. Met de opdracht die voorligt willen we voorstellen om de kans te grijpen om een belangrijke eerste stap te zetten in de toevoeging van een nog niet aanwezig type in Antwerpen: een geconcentreerde cluster van groene binnenhoven.

Dit type tuinen wordt gekenmerkt doordat er (meestal markante) gebouwen rond staan. Vaak zijn deze plekken relatief klein van schaal en echte oases van rust direct weg van de drukte in de stad. Een goed voorbeeld hiervan zijn de 'pocket parks' in New York. Bekend zijn ook de vaak aaneengeschakelde "courtyards" in Oxford. Om te komen tot de gekende kloostertuinen (vb. foto Bolzano en Trie) met hun rondgangen uitkijkend op de hoven. Dit brengt ons bij het Dominicanenklooster. De situatie die zich voordoet op de site leent zich inherent heel goed voor een type van geschakelde binnenhoven. Een opeenvolging van doorsteken afgewisseld met grotere en kleinere groene buitenruimtes is direct te realiseren op de site van het Dominicanenklooster en de Kerk zelf. De bestaande gebouwen, als een overwegend rode bakstenen massa met heel specifieke en unieke volumes, vormen meteen een karaktervol decor rondom de hoven. Zoals de functies uit het programma voor de gebouwen hun belang hebben, vinden we het zeker even belangrijk de buitenruimtes ertussen tot plekken met aantrekkingskracht te maken voor de buurt, gebruikers en bezoekers. Tuinen voor Kievit.

Pocket garden Paley park New York

Oxford College courtyard

Klooster van Trie

kloostertuin, Bolzano

kloostertuin

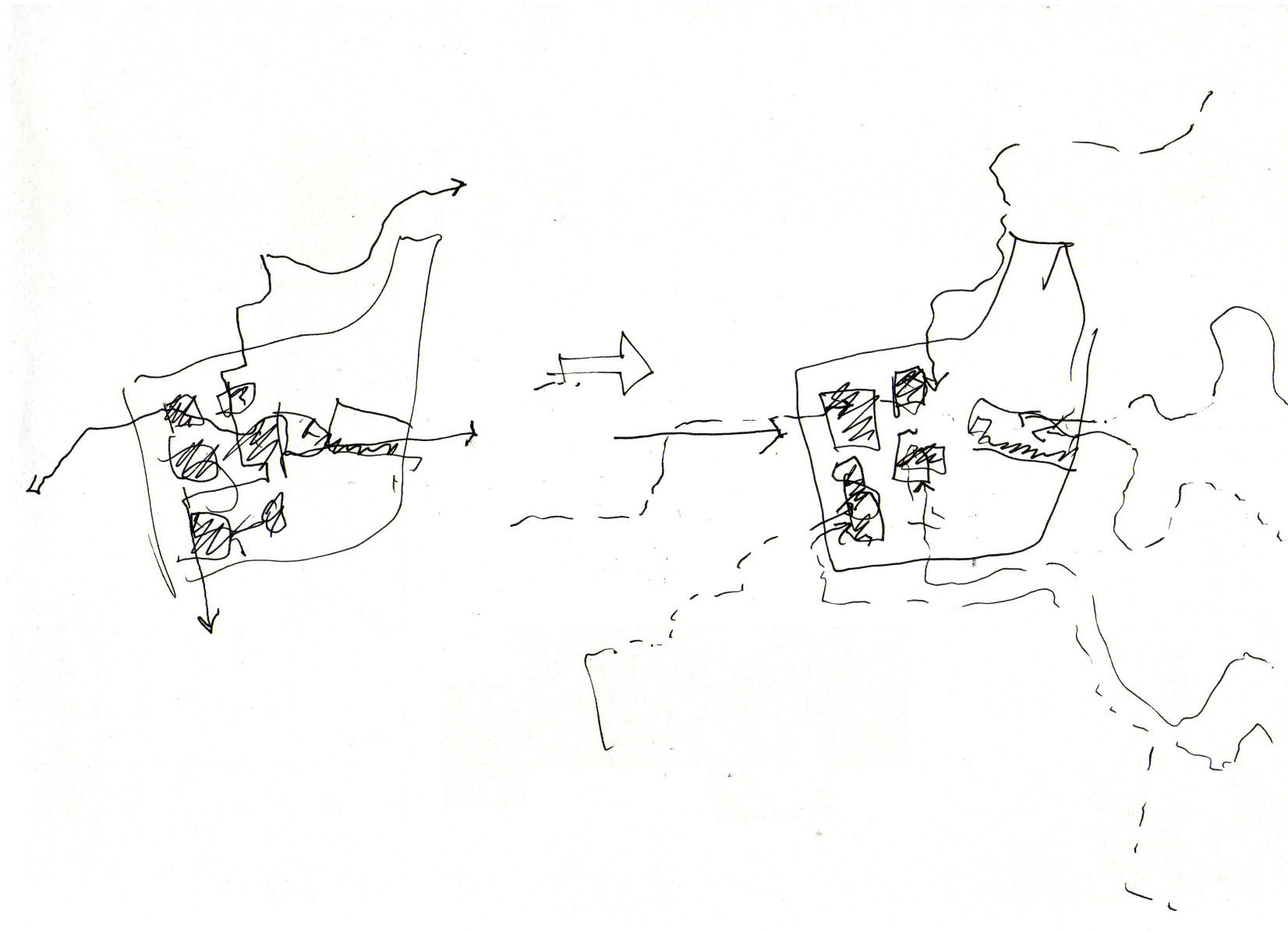
Ligging van het bouwblok

De Kievitwijk ligt deels geïsoleerd van de stad. De spoorweg samen met de recente grootschalige ontwikkeling zorgen zeker voor een breuk en een onbehaaglijke schaal als publieke passage. Tevens is de Zoo als enorme groene zone dubbelzinnig genoeg tegelijk ook een buffer in een doorwaadbaar stedenlijk weefsel. Dit zorgt ervoor dat het bouwblok helemaal niet alzijdig werkt. Deze opstelling zal niet wijzigen en moet worden aanvaard als de complexe situatie van het blok. De directe omgeving moet het daarenboven stellen zonder veel publieke ruimtes van betekenis of afspraakplaatsen met veel erkenning.

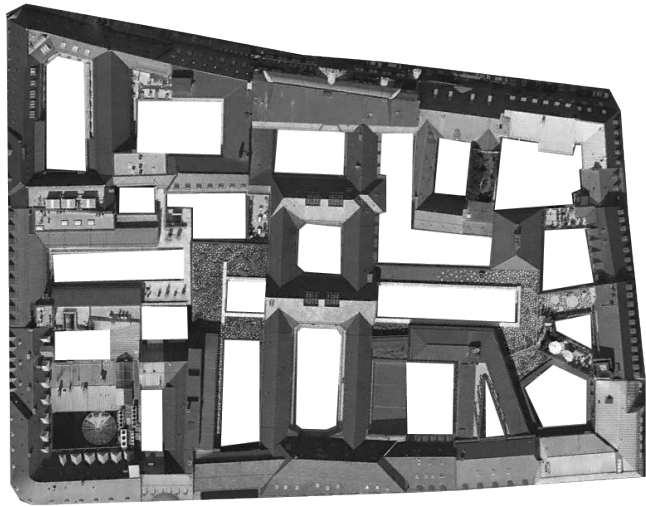
De buurt heeft ons inziens echt een tuin nodig, een plek om samen te komen, af te spreken, iets te eten en drinken of gewoon te vertoeven. In de omgeving hebben weinig bouwblokken de capaciteit publieke hoven te bevatten. De vaak langgerekte bouwblokken bevatten enkel private tuinen. Andere bouwblokken zijn dens bebouwd of kennen althans een versnipperde eigendomsstructuur die moeilijk aanleiding kan geven tot een publiekere invulling. De situatie van het voorliggende bouwblok is in deze uniek.

Het wordt gekenmerkt door de omvangrijke bouwmassa van het Dominicanenklooster en de Kerk in de kern en in bezit van één publieke opdrachtgever. Dit is ook net een typologie die kan aanleiding geven tot het creëren van een uitgesproken 'courtyardstructuur'. Anderzijds biedt de toekomstige te verwachten verdwijning van het onbeminde copernicusgebouw tegelijk een kans op iets langere termijn op de verdere herontwikkeling van een omvangrijk deel van het bouwblok.

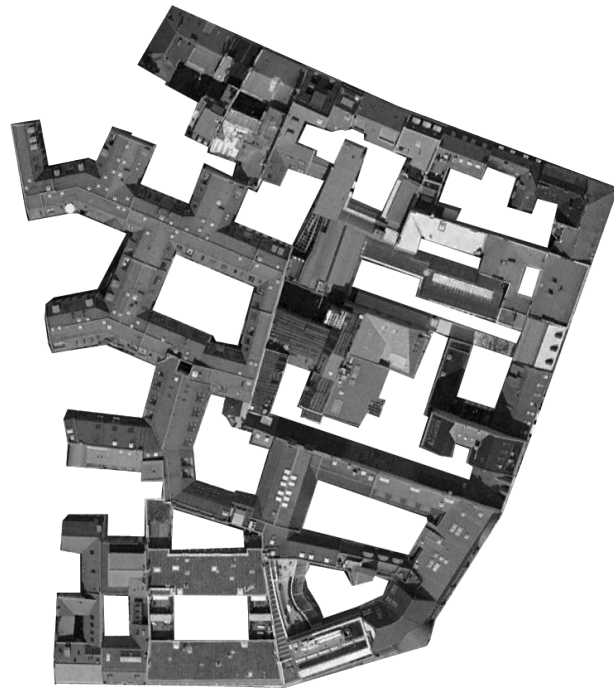
In plaats van in te zetten op de doorwaadbaarheid van het bouwblok met de ontwikkeling van 'binnenstraten' doorheen een bouwblok, willen we eerder een model voorleggen dat vooral uitgaat van een aantrekkingskracht als plek voor samenkomst. Een site die mensen ontvangt en terug de stad in stuurt. 'Komen en gaan', maar niet per se doorkruisen. Dit alles met een bereik van mensen uit de buurt, maar tegelijk met een ambitie tot het aantrekken van bezoekers van verder. Deze interactie kan niet alleen de cohesie in de buurt maar ook de diversiteit op de plek versterken en positief wegen op dit stadsdeel.

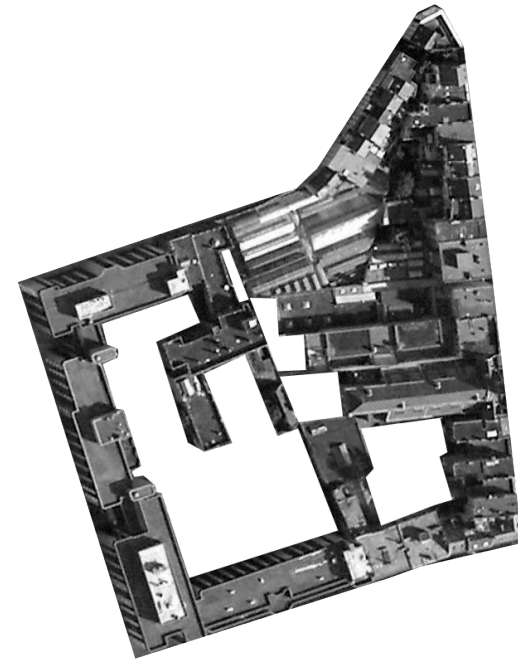

Fünf Höfe

Hackesche Höfe

Kievit

Potentie van het bouwblok: 2 cases in beeld

We nemen twee bekende bouwblokken met hoven als leidraad en inspiratie: Hackesche Höfe in Berlin en Fünf Höfe in München. Hoewel we ons deze bouwblokken veel groter voorstelden wijst een schaalvergelijking uit dat de omvang ervan niet zodanig veel afwijkt van het Kievitblok.

Hackesche Höfe wordt gekenmerkt door de grote variatie tussen de hoven. Van heel actief publiek bezochte hoven naar groene rustige hoven. Zeer diverse functies zitten verweven in het geheel. Bars en restaurants in de druk bezochte hoven, met erboven soms praktijkruimtes en kleine kantoorunits afgewisseld met wonen. Andere hoven zijn bijna volledig bestemd voor wonen met enkele sporadische kleine commerciële functies of vrij beroep op het maaiveld. Fünf Höfe in München is een heel andere situatie. Hier overweegt een commerciële invulling als basis en publiekstrekker gecombineerd met wonen. Het project toont evenals Hackesche Höfe echter vele gezichten en elke plek is een nieuwe wereld op zich. Tegelijk is zichtbaar hoe

met subtiële ingrepen in historische gebouwen aanduiding kan worden gegeven van een publieke binnenkant van een bouwblok. Doorsteken en onderdoorgangen zijn er zorgvuldig ontworpen en worden omgevormd naar kwalitatieve ruimtes op zich. Verschillende interventies door kunstenaars laden het geheel verder op. Naast de belangrijke verschillen hebben beide bouwblokken wel gemeen dat ze een zekere richtbaarheid hebben in de stad. Wie Berlin of München bezoekt loopt er minstens eens langs.

De cluster 'tuinen voor Kievit' kan bepaalde kenmerken gemeen hebben met bovenstaande cases. Toch stellen we ons tegelijk een nog duidelijk ander en specifiek karakter voor de plek voor. Meer gericht op mensen, ontmoeting, cultuur, verenigingen, enz.... Een karakter op maat van- en voor de buurt, maar tegelijk met een bijgestelde en verhoogde ambitie met weergalm en erkenning in de stad waardoor ook andere bezoekers worden aangetrokken. Een bouwblok met tuinen voor de buurt en een richtbaarheid in Antwerpen.

Bovenzicht van Hackesche Höfe, Berlin

Verskillende graden van publiekheid in de verschillende binnenplaatsen van Hackesche Höfe, Berlijn.

Gedetailleerd ontwerp doorsteken naar binnengebieden, Fünf Höfe, Berlijn.

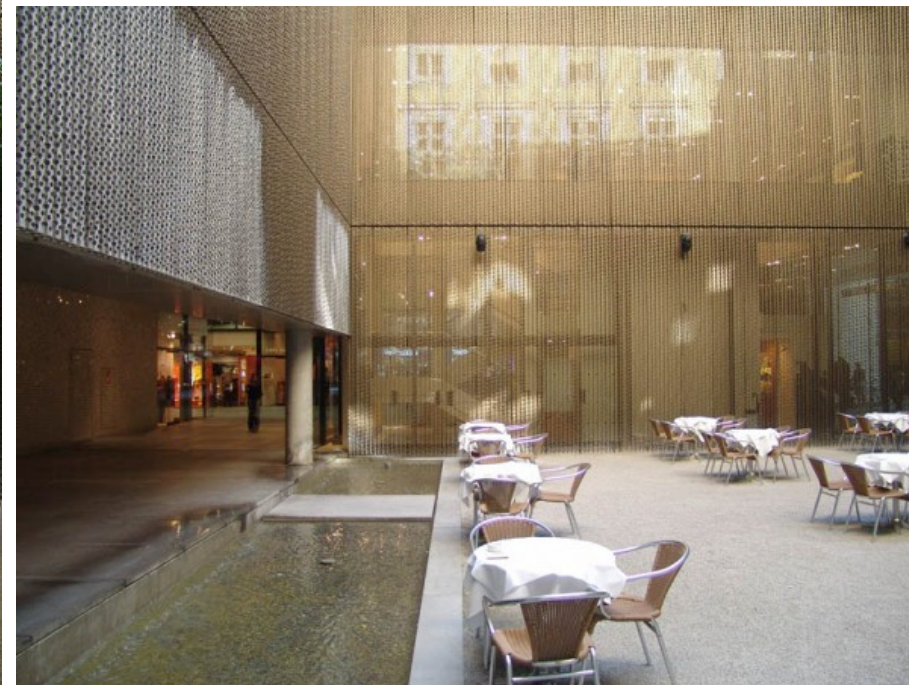

Verskillende karakters van de binnengebieden, Fünf Höfe, Berlijn.

Verskillende karakters van de binnengebieden, Fünf Höfe, Berlijn.

Bouwblok met nieuwe binnentuinen - eerste fase

Naar een duurzaam bouwblok

Binnen het kader van de opgave kan al een belangrijke en cruciale stap worden gezet in het ontwikkelen van een duurzaam bouwblok. Het voorgestelde programma in de gebouwen van klooster en kerk, maar zeker ook het ontwikkelen van reeds een aantal kenmerkende tuinen met aantrekkingskracht, geeft de site meteen een impuls.

Waar nu het klooster met kerk echter wat alleen blijft te staan abrupt omarmd door het copernicusgebouw zien we ook kansen in een verwevenheid en het vervatten ervan in toekomstige plannen voor andere zones van het bouwblok. Zo kan de ganse site van het copernicusgebouw een opportuniteit worden. Maar er liggen nog andere plekken met potentie verscholen.

We willen voorstellen dat met een langere termijnvisie naar een sterk bouwblok wordt gestreefd dat enig gewicht heeft naast de grootschalige ontwikkeling. Dit is nodig om een krachtige opponent en rem te vormen in de stedelijke structuur door hier iets sterk terug te geven aan de buurt. De ontstane 'probleemsituatie' krijgt zo een omkering en antwoord met een sterke planfiguur. Het is ook net hier waar een

courtyardstructuur kan werken, omdat sommige randen van het blok het steeds onveranderlijk moeilijk zullen hebben (blinde zijde zoo en schaal kantoorblokken). Zonder zich af te keren van de straat is een werking die inspeelt op de kwaliteit van hoven binnenin het bouwblok op zijn plaats. Zo zijn het niet alleen de gebouwen op de rand maar zeker ook de interne delen van het bouwblok die de referentie worden van de plek als begrip.

Door zowel binnenhoven als bouwmassa toe te voegen die het klooster vervatten ontstaat een sterk conglomeraat met een belangrijke centrale rol voor het klooster net iets boven de omliggende gebouwen uitstekend. Door een relatief hoge densiteit krijgt het masterplan een realiteitswaarde in deze context. De bouwdiepte van

de gebouwen rondom de hoven wordt voorgesteld zoals in grootteorde voorkomend bij het klooster. Iets breder voor de onderste lagen dan erboven, is een goede lichtinval verzekerd. De binnenhoven zelf kunnen verschillende afmetingen en karakter krijgen. We stellen een gemengd programma van wonen en werken voor, waarin wonen de bovenhand neemt. Horeca en enkele kleinschalige commerciële activiteiten activeren het maaiveld en geven uit op binnenhof en/of straat. Naar analogie van de wijzigende programmering per hof bij Hackesche Höfe, is dit ook hier denkbaar afhankelijk van locatie in het geheel. Er worden nog enkele potenties aangegeven in het bouwblok. Zo zijn de kavel van zaal Eningen en de school zones om trachten te betrekken in de courtyardstructuur zonder dat de functie ervan moet wijzigen. Ze kunnen zo een dubbele ontsluiting krijgen en mee genieten van het vervat zitten in een groter geheel van hoven met belangrijke functies. In het gebruik van de tuinen ontstaat zo alleen maar een grotere wisselwerking.

Ook aan de zuidkant van het blok zitten nog grote zones met loodsen en een zekere potentie die op langere termijn aansluiting kan vinden met de courtyardstructuur. Hoewel idealiter alle hoven een publiek karakter krijgen is het ook denkbaar dat semi-publieke of private binnenhoven op deze 'potentieplekken' blijven bestaan naast de publieke, maar er een connectie mee kunnen krijgen of op uitgeven met hun activiteit.

Binnen het voorliggend masterplan is het goed denkbaar om stap voor stap in de goede richting te werken om tot een doorgedreven "courtyardstructuur" te komen. Dit kan enkel de duurzaamheid van het geheel versterken. Wanneer een helder masterplan voorligt waarin verschillende partijen en betrokkenen de voordelen zien en zich achter willen scharen, kan een sterk bouwbloktype werkelijk vorm krijgen.

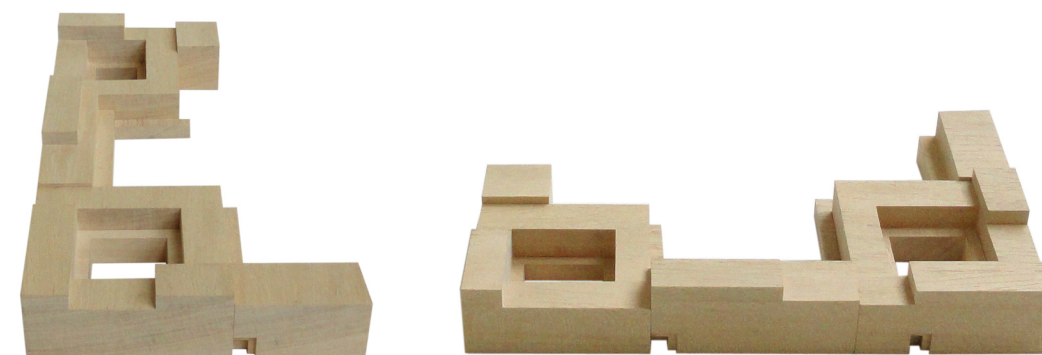

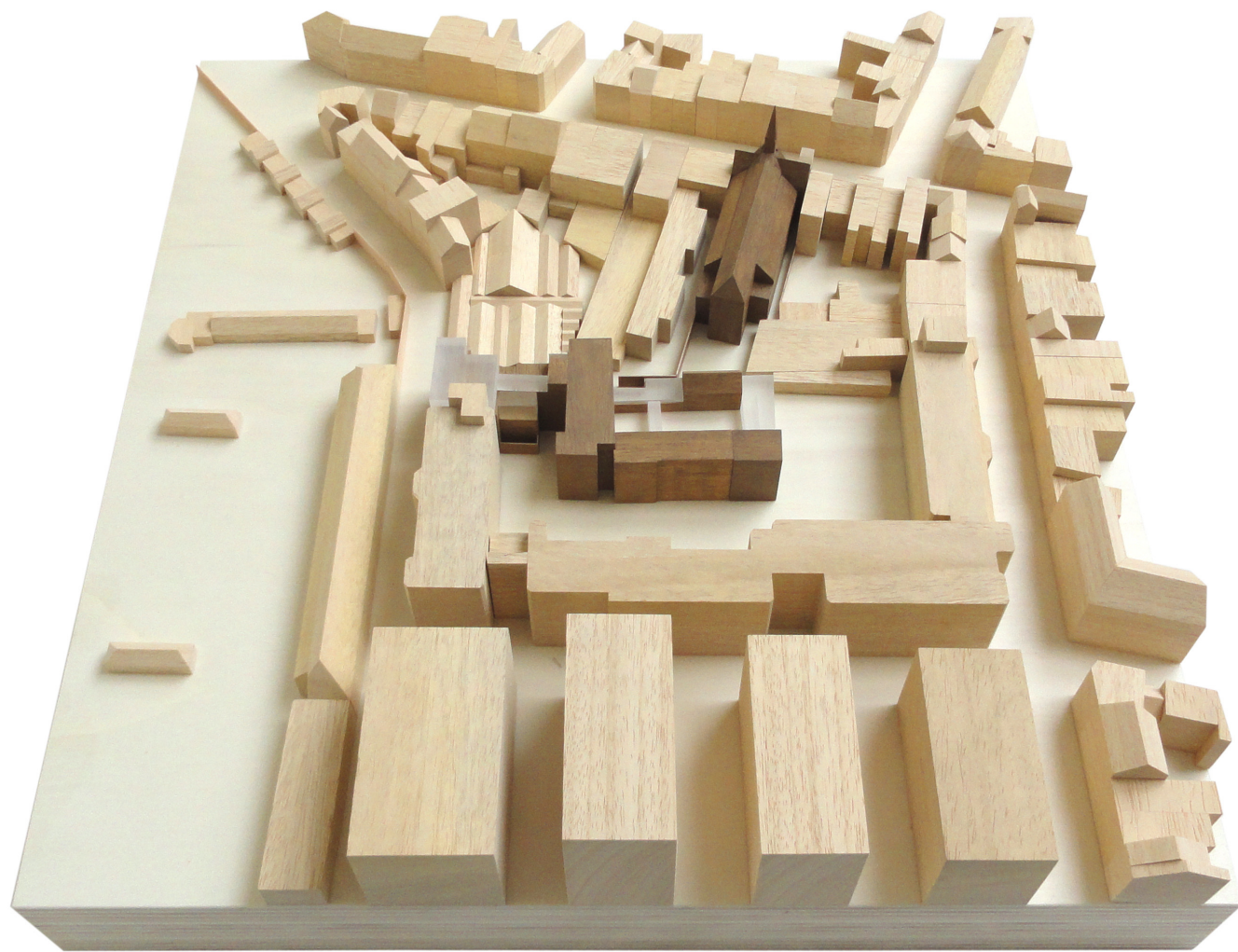
Bouwblok met nieuwe binnentuinen - tweede fase met herontwikkeling Copernicus site

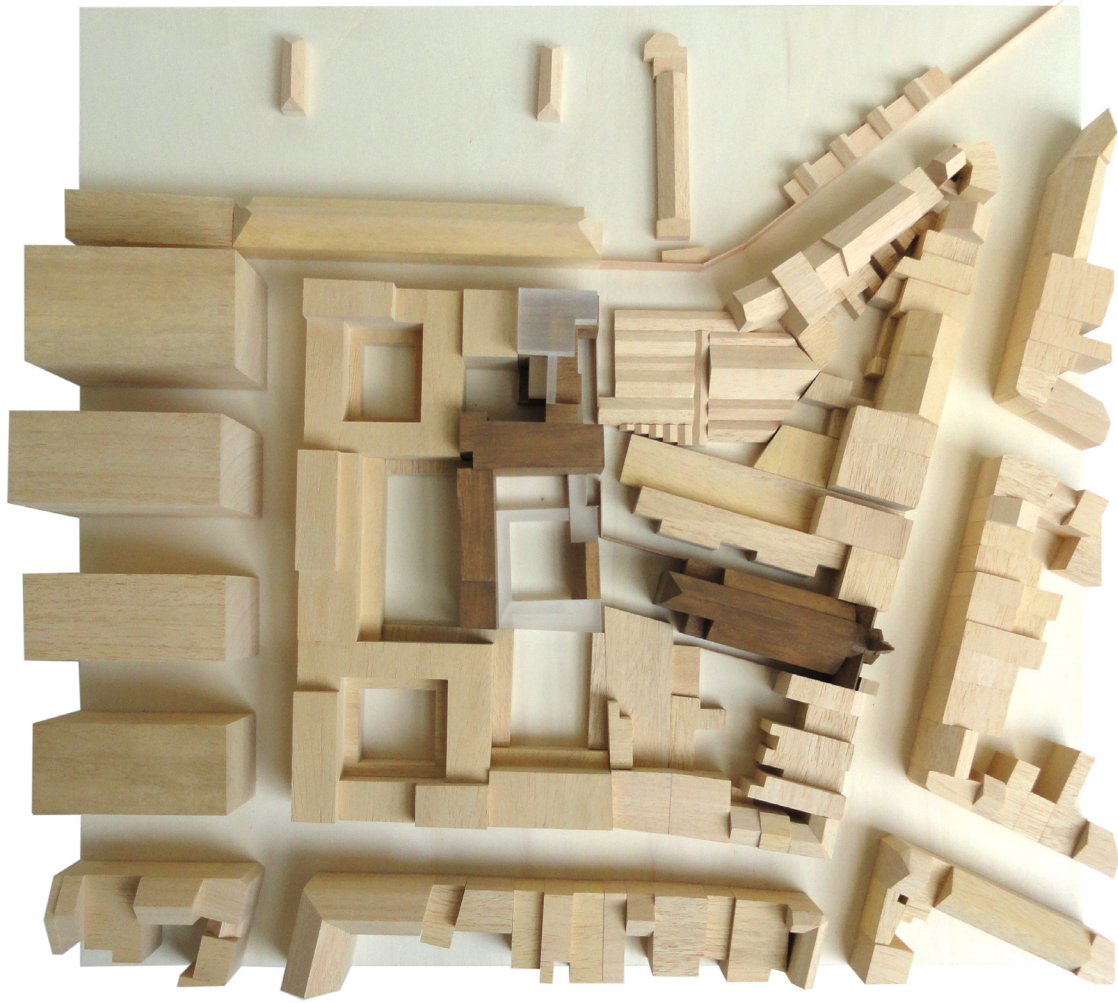
Bouwblok met nieuwe binnentuinen - derde fase met verdere ontwikkeling binnenhoven

Toevoeging van een type met courtyards, twee zichten met weergave van de doorsteken

Klooster geïntegreerd in de toekomstige situatie

programma

26

niveau 3

niveau 2

niveau 1

niveau 0

niveau -1

- woningen
- gemeenschappelijke ruimtes
- clusters
- bibliotheek
- ontvangst- en ontmoetingsruimte ruimtes
- rondgang
- vergaderruimtes / uitbreiding restaurant
- restaurant
- polyvalente ruimte

Gezien de historische ‘activiteit’ van de predikheren met meerdere lekenorganisaties in het klooster, lijkt het implementeren van een veel publiekere en actievere functie in het vroegere klooster niet tegenstrijdig. Het binnengebied bevat nu al meerdere publieke functies: kantoren van Copernicus, de school, zaal Eninghe. Verder zijn er vooral opslagloodsen en ontbreekt het wonen in het binnengebied volledig. Meer nog, enkel door een nieuwe publieke functie toe te voegen kan de site een nieuwe motor worden die het wijkleven opnieuw laat bloeien – iets waar Kievit al jaren om schreeuwt. De kerk is voorbestemd om als polyvalente ruimte ingezet te worden. De kerkruimte zelf kan hier op een eenvoudige manier voor ingezet worden, maar ruimtes voor de ondersteunende functies ontbreken. Door de beschikbare ruimtes op de verdiepingen in te zetten als backstage, en de bestaande en nieuwe kelder voor technieken, berging en sanitair te gebruiken kunnen we de kerk zelf grotendeels onaangetast laten. Het onderbrengen van woningen is moeilijker. Het publieke karakter van het merendeel van de functies op de site en in de omgeving staat in contrast met het privatieve aspect van het wonen. Beiden lijken elkaar te hinderen. Verder lijkt het niet opportuun om slechts enkele woningen geïsoleerd in een binnengebied te

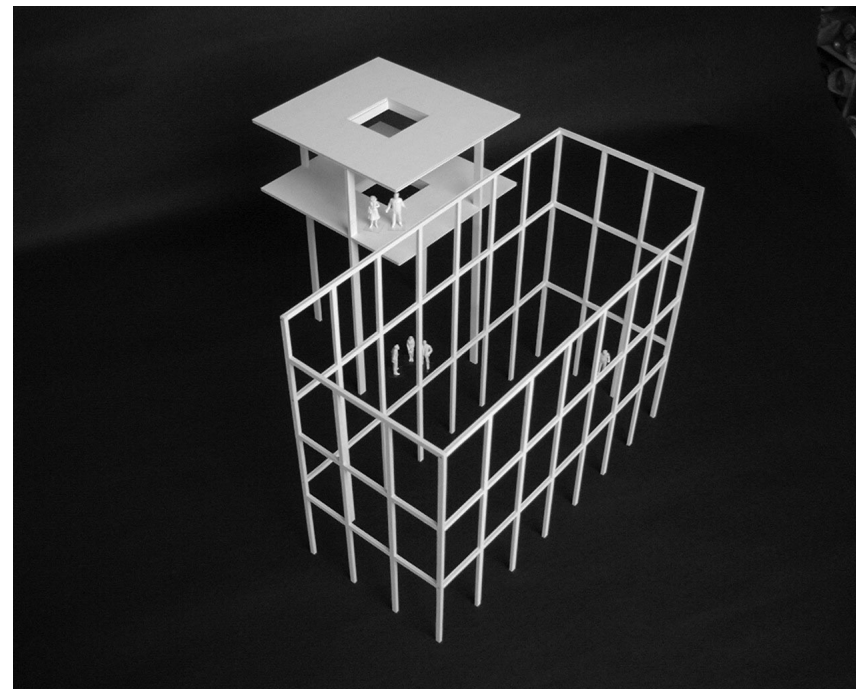
realiseren. Daarom hebben we de woningen in de huidige burgerwoning De Beuckelaer en de naastliggende portierswoning van het klooster ondergebracht. Hierdoor krijgen de nieuwe woningen een rechtstreekse verbinding met de Ploegstraat. Centraal in het klooster wordt de ontvangst- en ontmoetingsruimte ondergebracht, zodat deze ‘de centrale draaischijf’ van het complex kan worden. Van hieruit kunnen de clusters bereikt worden die in de voorbouw van het klooster zijn gelokaliseerd. Ook is de toegang naar een verder op zich staande bibliotheek van hieruit zichtbaar. De publieksruimtes zijn op de 1ste en 2de verdieping van de achterste kloostervleugel gesitueerd. De back-office bevindt zich in de vleugel van de clusters. De volledige publieke werking van de bibliotheek verloopt verder volledig gescheiden van de rest van het gebouw. Het restaurant bevindt zich in de zone achteraan op het gebied , en plooit zich in zijn maximale vorm rond de nieuwe kloostertuin. De oude kapel vormt een informele ontmoetingsplek met bar voor personeel en bezoekers, maar kan ook ten dienste van het restaurant ingeschakeld worden. Sanitair en kitchenettes werden verspreid doorheen het gebouw.

houding ten aanzien van het monument

een hedendaagse katalysator zorgt voor een duurzame dynamiek

Uit de historische analyse blijkt dat klooster en kerk zeer waardevol zijn, maar hedendaagse ingrepen kunnen en zijn ook nodig gezien de programmatische omkeer. We opteren ervoor om de nieuwe ingrepen op een eenvormige manier op te vatten: een duidelijk afleesbare laag wordt toegevoegd aan de historische context. We willen kiezen voor ingrepen die duidelijk hedendaags zijn, maar de globaliteit van het monument in tact houden. Tegelijkertijd laten we deze ingrepen een soort lichtheid uitstralen, zodat ze zich duidelijk contrasteren ten aanzien van het zware en massieve karakter van het klooster en kerk. Hoewel we opteren voor duidelijk hedendaagse ingrepen die zich contrasteren ten aanzien van het bestaande, denken we dat de ingrepen dienen vervlochten te zijn met de geschiedenis (algemeen) en met de historie van het gebouw (meer specifiek). Het mogen geen alleenstaande elementen zijn, maar moeten elementen zijn die dialogeren met het historische gebouw. Daarnaast zijn we overtuigd dat de ingrepen op een delicate manier dienen te worden geïmplementeerd. Het gebouw is een afgewerkt geheel waar men niet zómaar kan op ingrijpen. De keuze van en de manier waarop ingrepen worden doorgevoerd is hierbij heel belangrijk. Het aanbrengen van enkele toetsen van kleur op juist gekozen plaatsen is hiervan een voorbeeld.

Voorbeeld van een structuur als nieuwe katalysator -
Referentie: noA architecten, Stadhuis Menen

© Arnout Fonck 2008

volumetrische ingrepen

28

Volgende vier strategieën werden toegepast om de site en het gevraagde programma te verenigen.

1. ademruimte creëren door ruimte vrij te maken
2. maximaal uitbreiden wat de site aankan
3. maximaal inbreiden om de bestaande ruimtes optimaler te benutten
4. programma maximaal compacteren

Een bezoek aan de site geeft al snel aan dat bepaalde zones op de site een kluwen van volumes, ruimtes en structuren zijn geworden. Hier dienen we bestaand volume weg te nemen, zodat de andere volumes kwalitatiever kunnen worden.

Een blik op het programma leert ons dat een uitbreiding zicht opdringt. Zonder het programma teveel als leidraad te gebruiken hebben we onderzocht op welke manieren de site een volumetrische uitbreiding nog aankan. Waar deze geen claim leggen op andere kwaliteiten van de site en de bestaande gebouwen werden deze maximaal geïmplementeerd.

Daarnaast zijn we op zoek gegaan naar bestaande ruimtes die beter kunnen benut worden. Door eenvoudige ingrepen kunnen deze ruimtes kwalitatief opgewaardeerd worden.

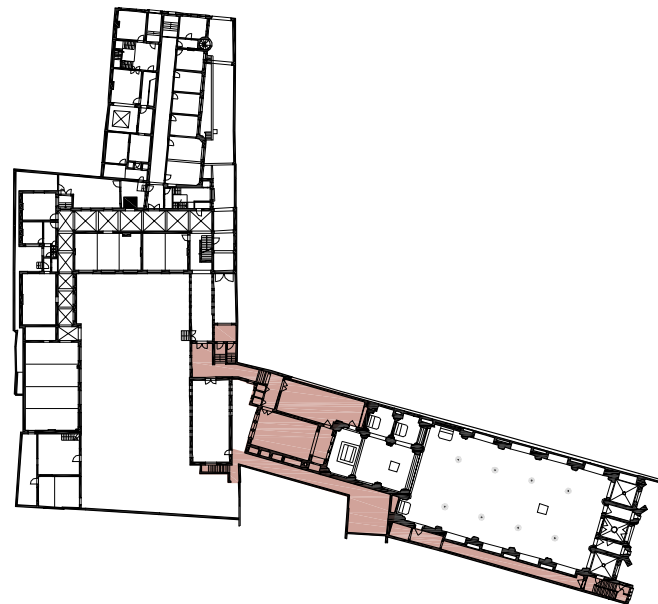
Als laatste hebben we gezocht naar mogelijkheden om ruimtes in het programma gemeenschappelijk te gebruiken. Door compacter te bouwen kunnen we niet enkel besparen in bouwkost, maar later ook in de exploitatiekosten van het gebouw.

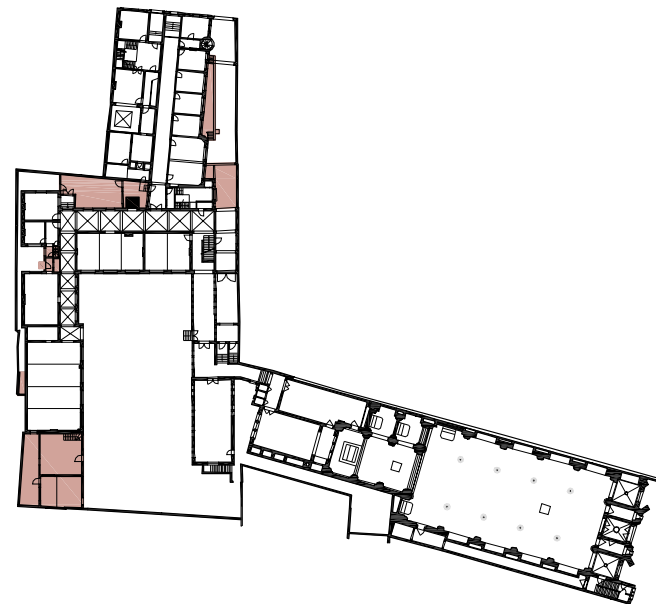
Carmody Groarke

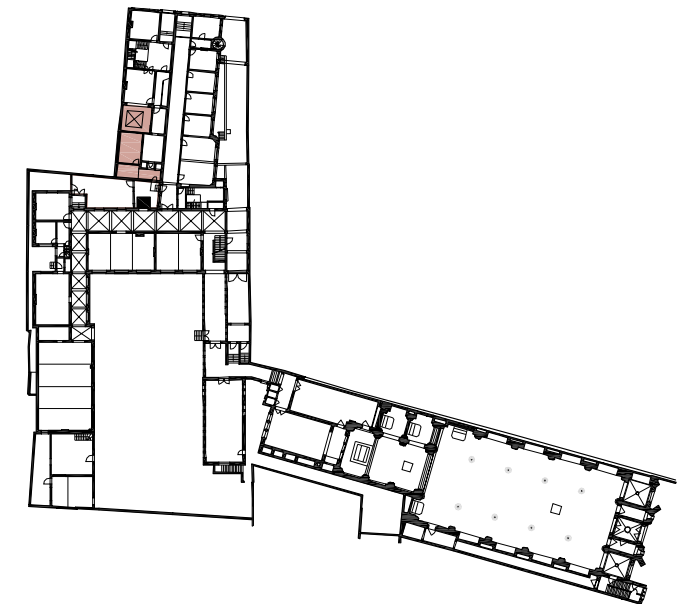
Christ & Gantenbein

Het hoofdvolume van de kerk wordt vrijgemaakt: het koor, de sacristie, de langsgang naast de kerk en de aanhorigheden worden afgebroken om een nieuwe buitenruimte te creëren tussen kerk en kapel.

De hoofdvolumes rond het klooster worden vrijgemaakt: de latere aanbouwen achter de refter, de burelen van het Apostolaat der Grootstad, de wasruimte met overdekte koer en lift, en de trappenpartij in de doorgang naar de Ploegstraat worden terug verwijderd.

De latere aanbouwen van de woning worden terug verwijderd om meer licht in de woning te krijgen.

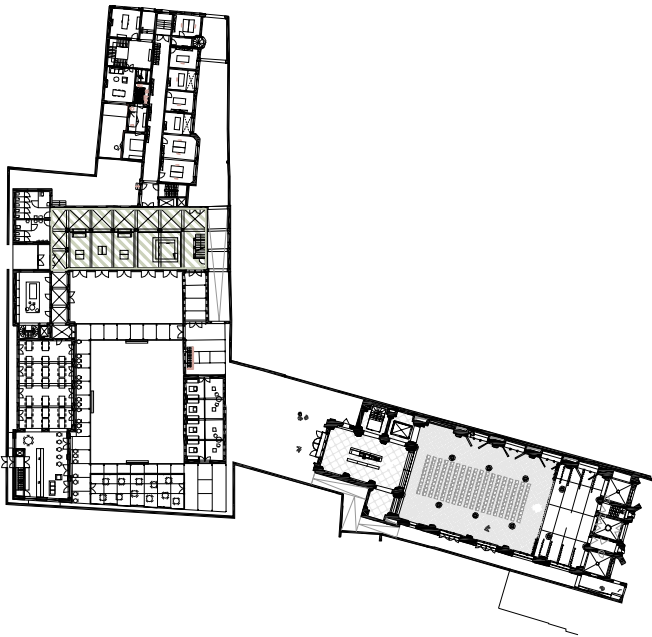

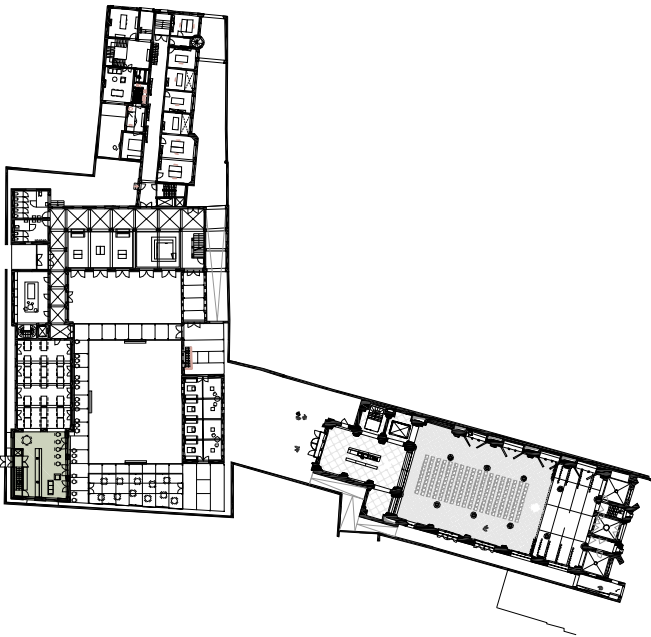
Het intensifiëren van de programmatische invulling van het gebouw heeft als gevolg dat een vlotte circulatie vereist is. Hiervoor worden liften en traphallen toegevoegd zonder de ruimtelijke eigenheid van het gebouw aan te tasten.

Waar mogelijk wordt de historisch aanwezige kamerstructuur behouden, zonder steeds afgesloten ruimtes te creëren. Waar meer open ruimtes wel nodig zijn worden deze gecreëerd.

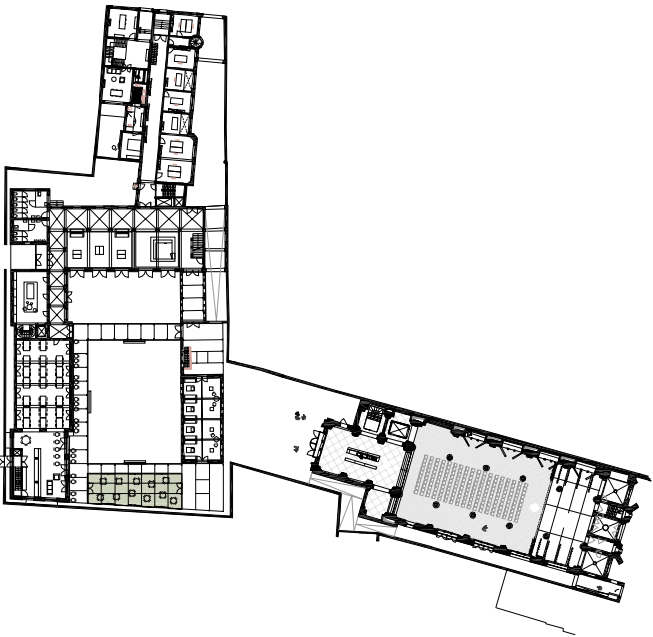
- volledig / gedeeltelijk nieuwe bouwvolumes
- volledig / gedeeltelijk afgebroken bouwvolumes

De oude kapittelzaal en vergaderzaal worden opengewerkt naar de gotische kloostergang, zodat in deze centrale ruimte hier een open, transparant, licht en luchtige inkom- en ontmoetingszone kan gecreëerd worden.

Een nieuw volume wordt toegevoegd achter de westvleugel.

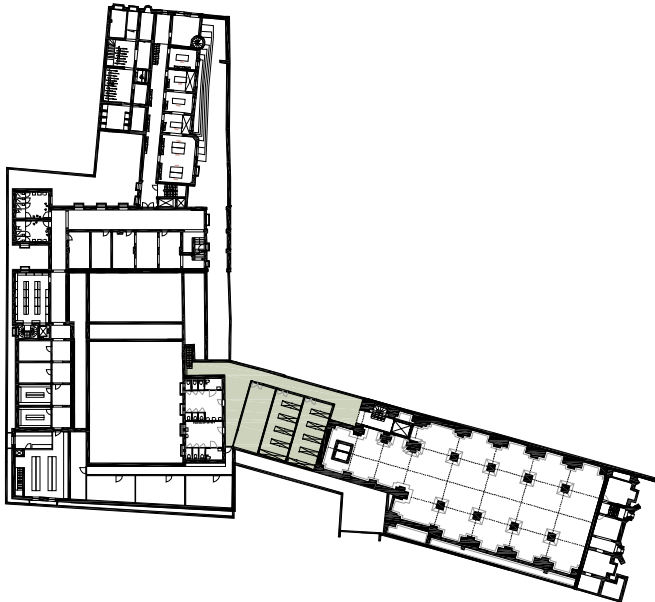
Een lager licht volume wordt toegevoegd om de nieuwe rondgang ruimtelijk af te sluiten.

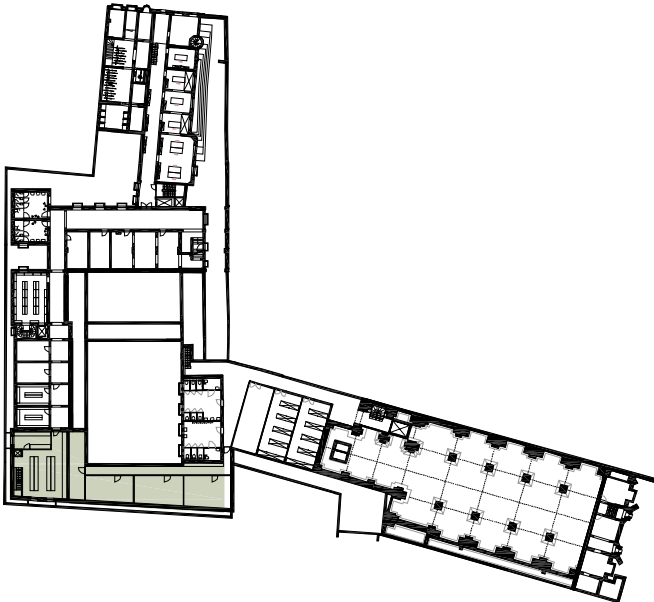
Rondgang rond een binnenplaats: Peter Zumtor, Piet Oudolf, Serpentine Pavillion

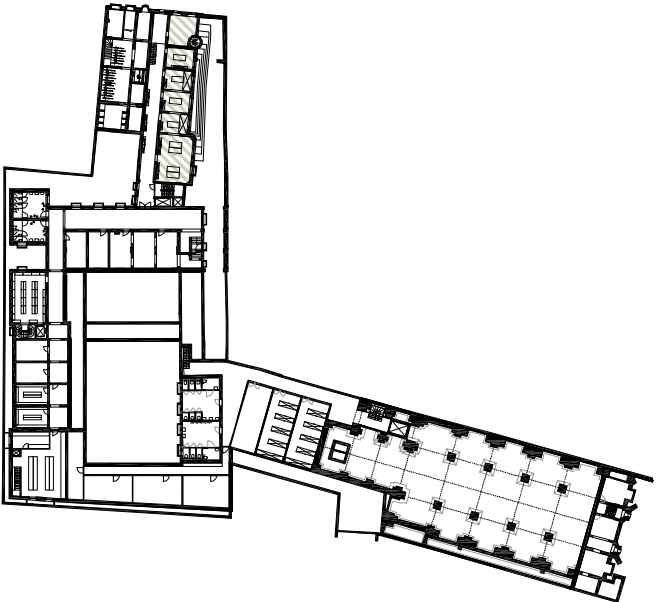
Overdekte zitruimte in park, Caruso St John, Chiswick house

Een nieuwe kelder wordt gecreëerd voor de ondersteunende functies bij de polyvalente zaal in de kerk.

Onder beide uitbreidingen wordt de kelderruimte gemaximaliseerd, enzijds als ondersteuning voor het restaurant (keuken en berging), anderzijds als technische ruimte voor het gehele complex.

De kelderruimtes van het voorgebouw worden via een nieuwe passage rechtstreeks ontsloten en verdiept, zodat hier echte gebruiksruidtes ontstaan.

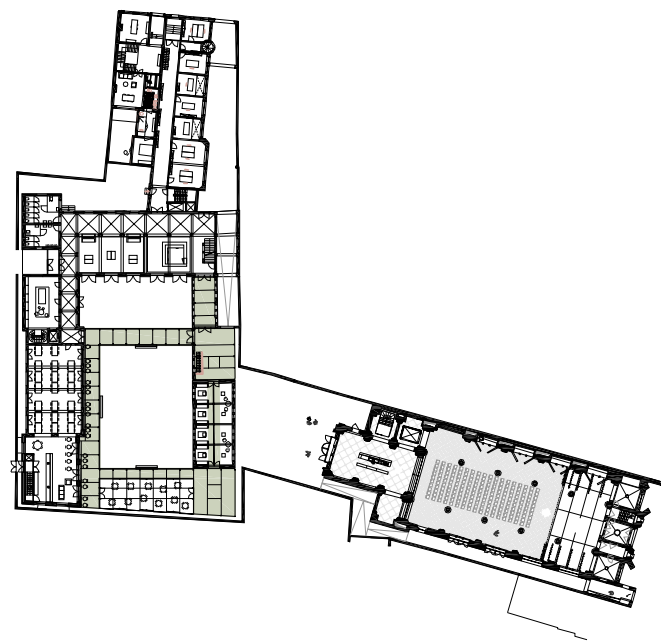

architecturale ingrepen

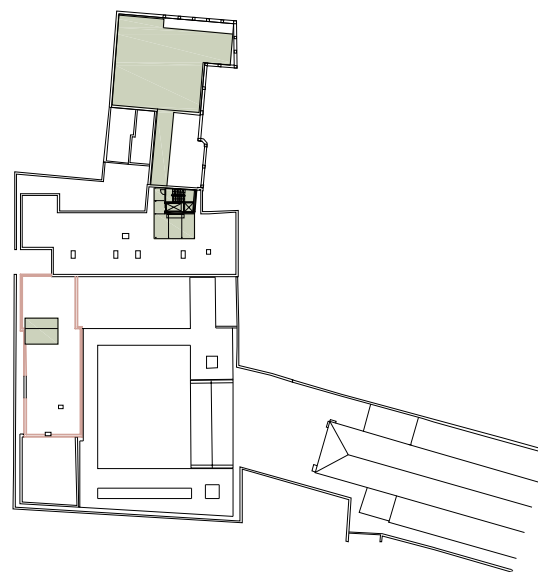
een dubbele rondgang als vernieuwd hart van de site

31

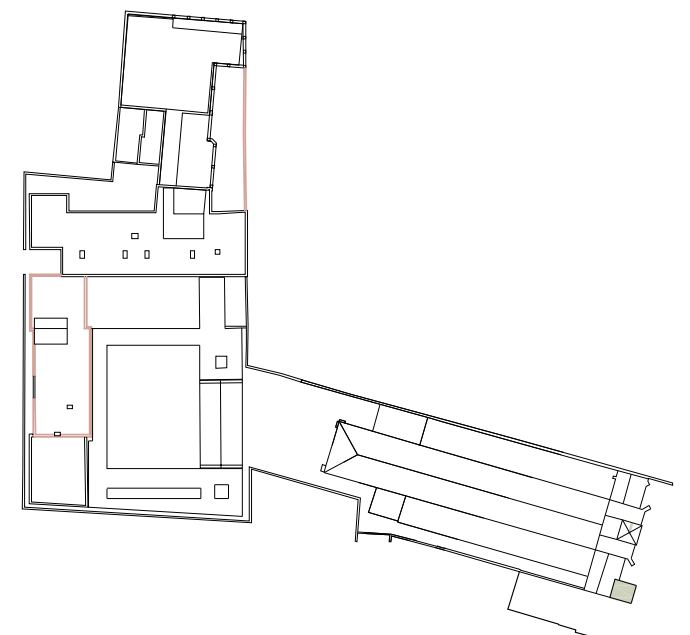
De hierboven beschreven houding ten aanzien van de gebouwen wordt door middel van een reeks van hedendaagse ingrepen geïmplementeerd in het gebouw. We zoeken hierbij naar ontwikkelingen die respect tonen voor de historische context, die zoeken naar een synergie tussen oud en nieuw en leiden tot een architectonisch kwalitatief hoogstaand complex. De belangrijkste ingrepen worden hieronder opgelijst.

Een nieuwe rondgang wordt gecreëerd die tegelijkertijd de verdwenen vroegere rondgang vervolledigt. De kapel in die nieuwe route ingeschakeld.

De uitbouw bovenop de voorbouw en burgerwoning langs de Ploegstraat vormt een duidelijk signaal langs deze zijde van de site.

In de Provinciestraat ontdoen we de kerk van haar sacrale betekenis door een lichtgroen metalen volume op het torentje dat de nieuwe doorgang naar de achtergelegen site moet markeren.

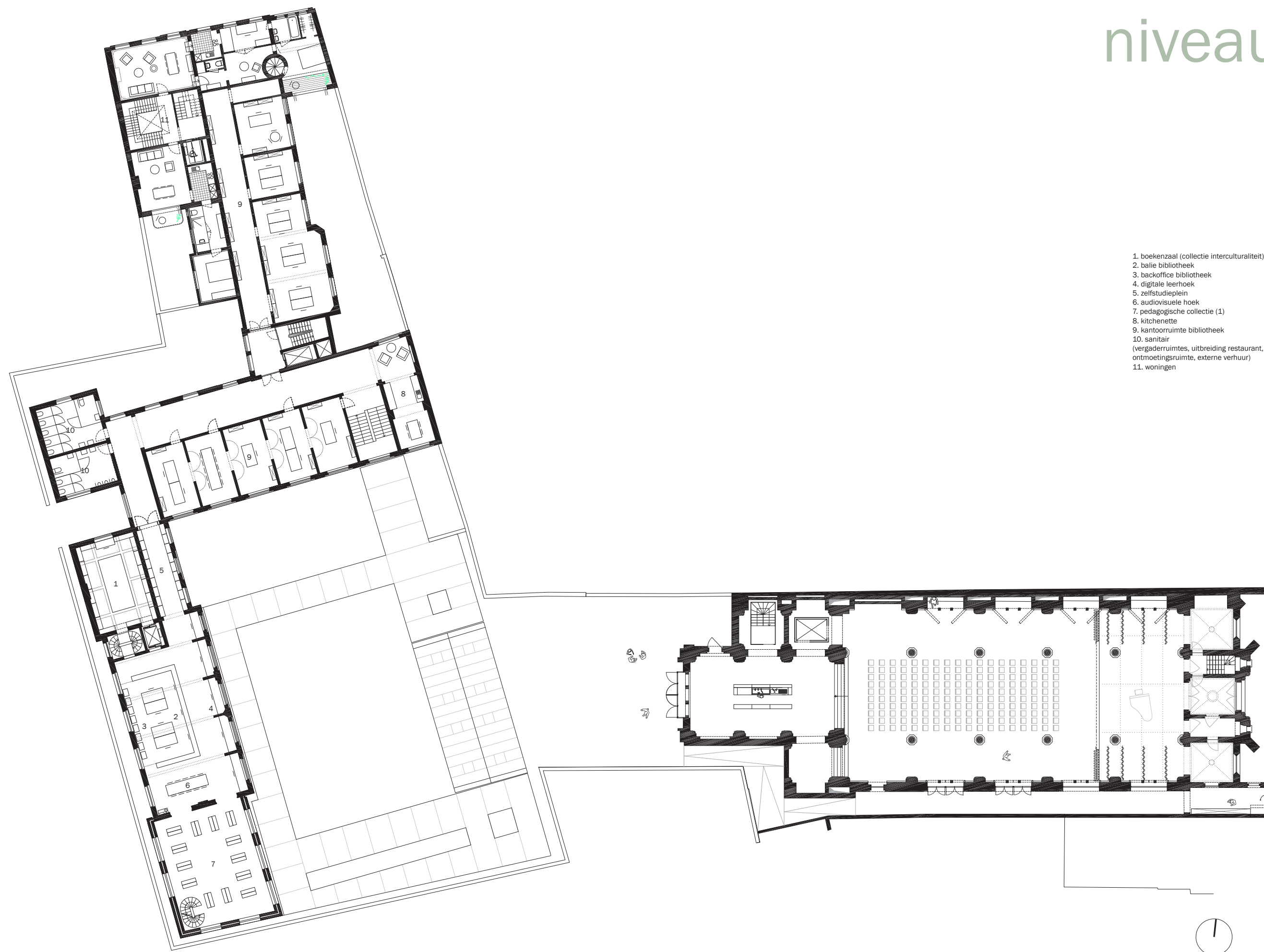

niveau 1

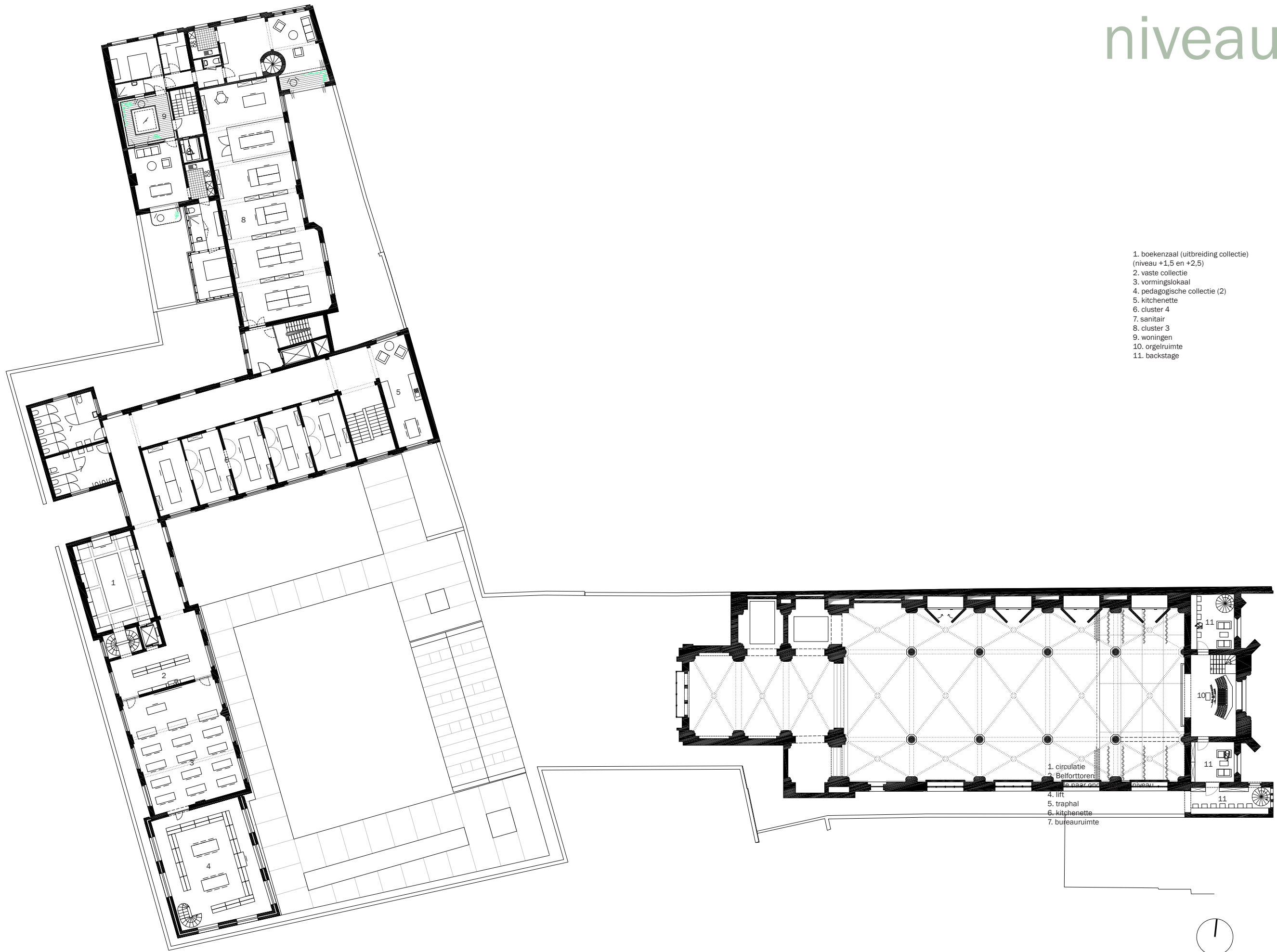

niveau 2

38

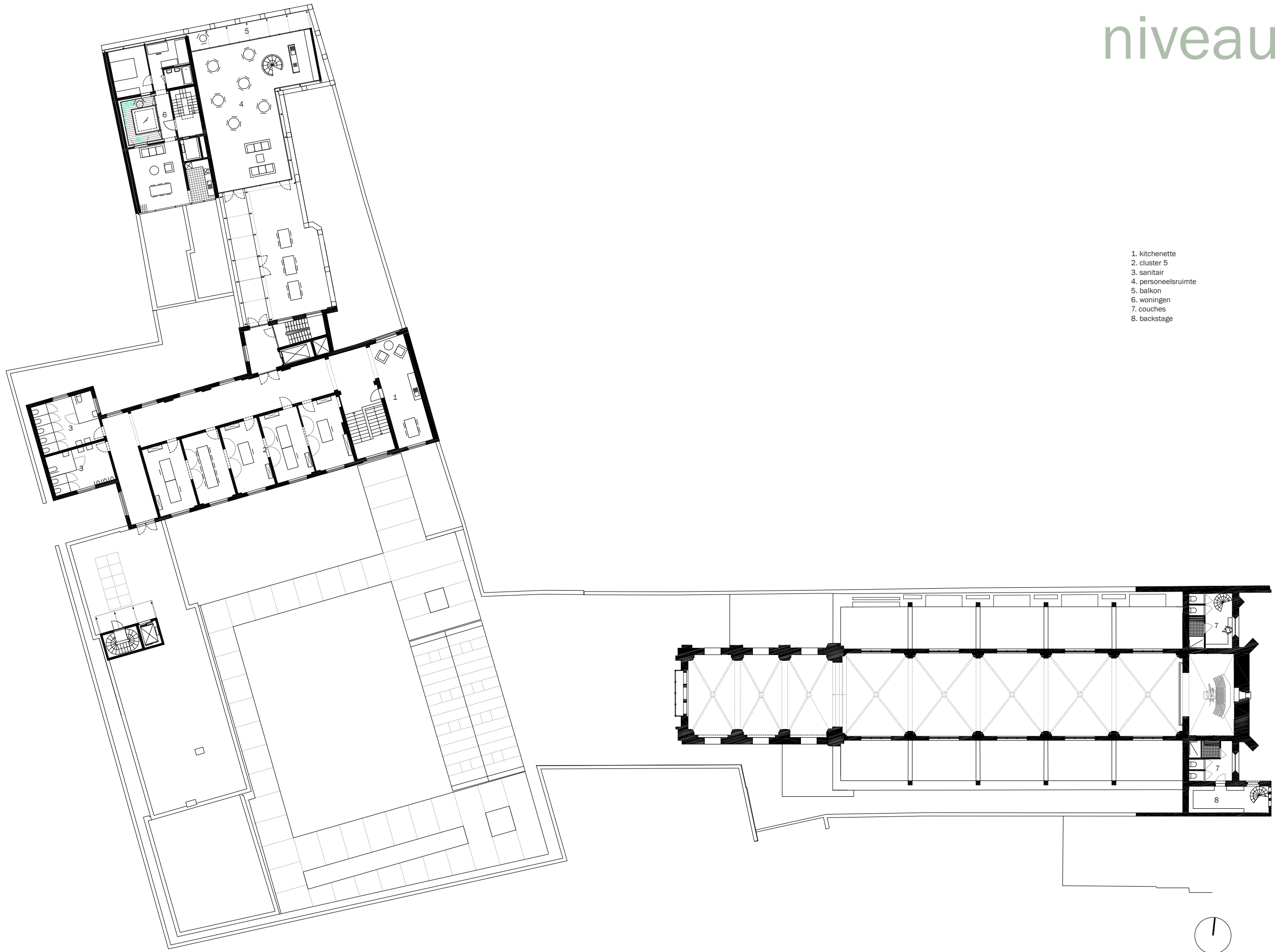

niveau 3

40

- 1. kitchenette
- 2. cluster 5
- 3. sanitair
- 4. personeelsruimte
- 5. balkon
- 6. woningen
- 7. couches
- 8. backstage

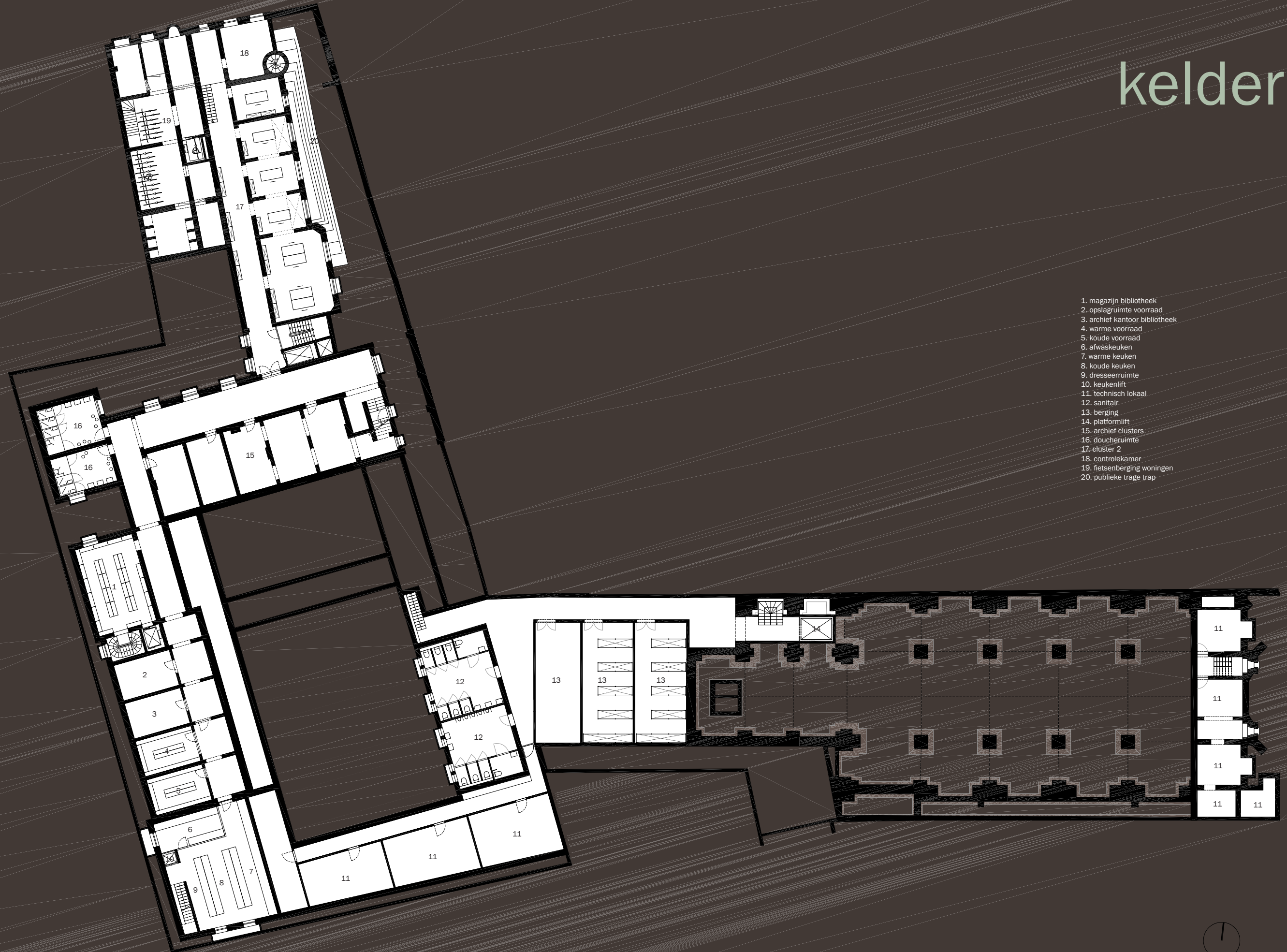

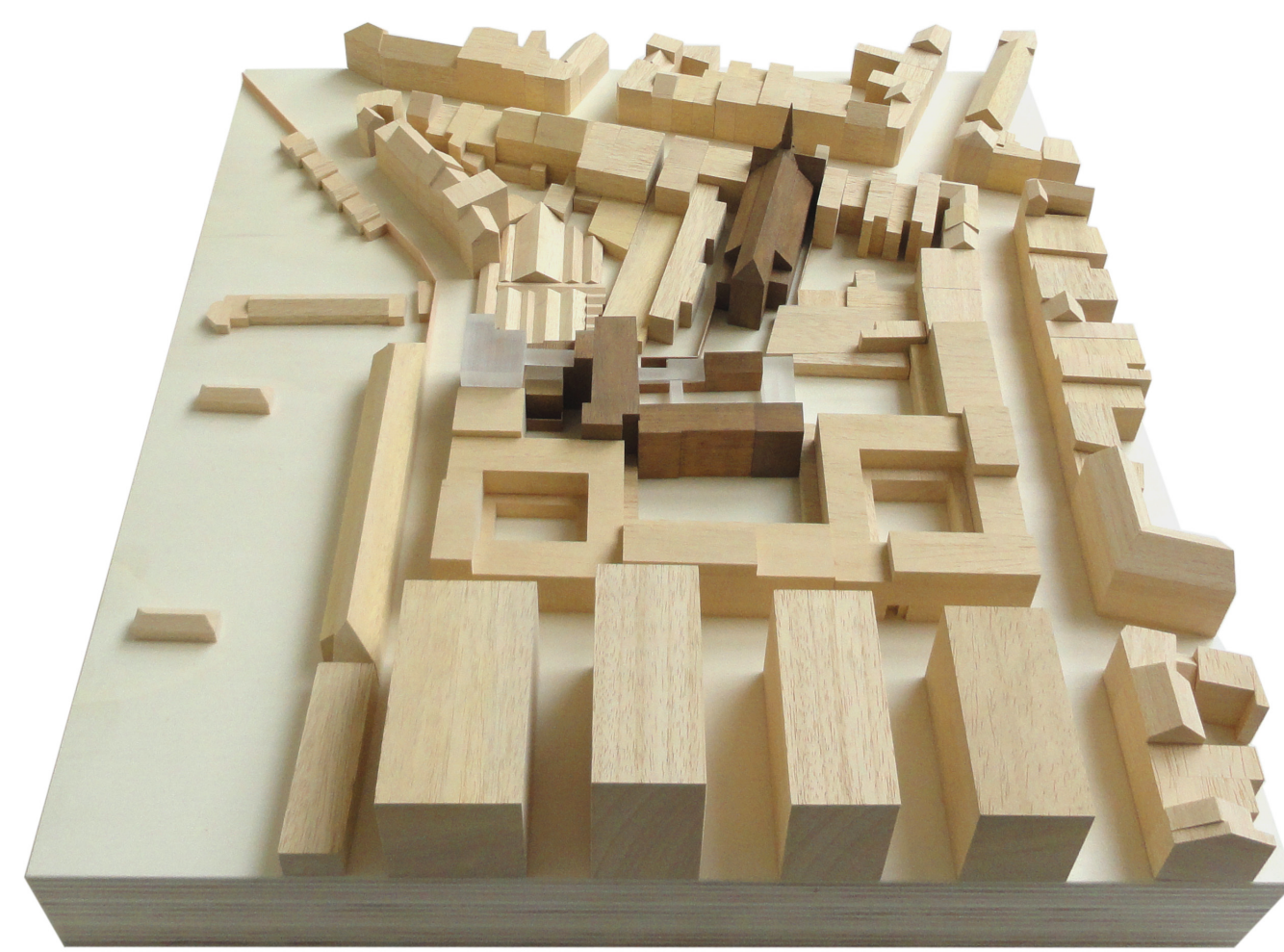

kelder

sneede en gevel langs binnentuin

44

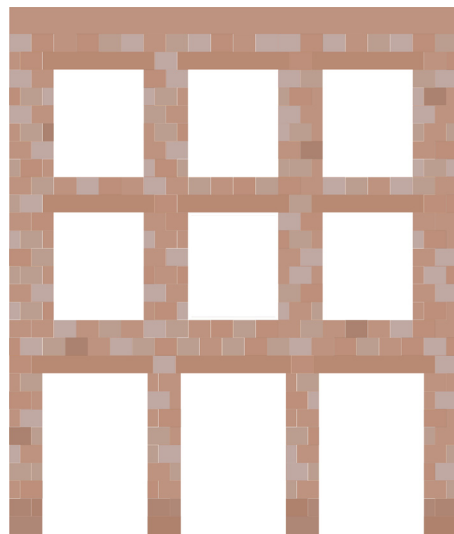

over abstractie en signatuur

46

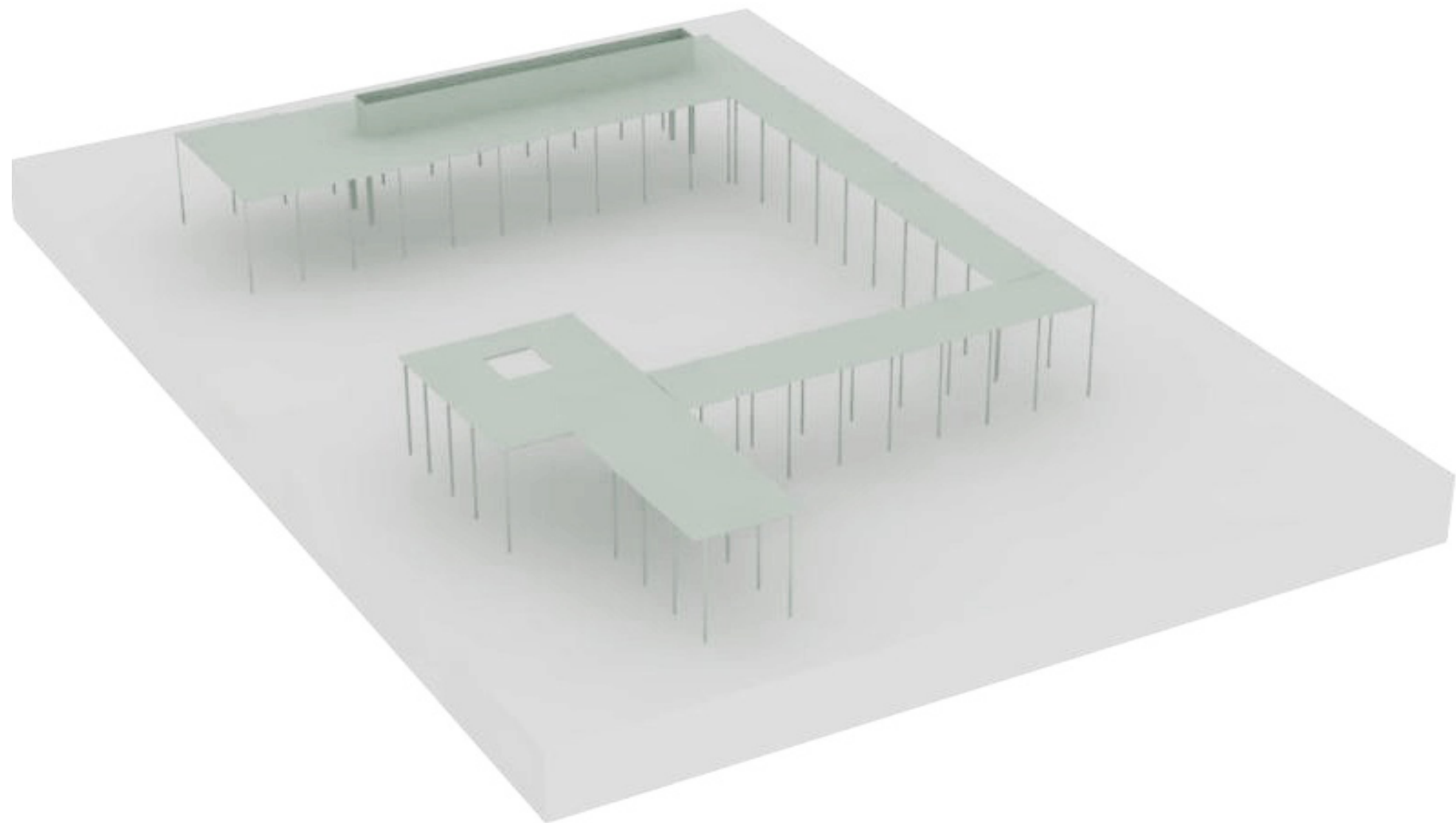
De site bevat een enorme concentratie van tectonische expressie. Het overal aanwezige rode metselwerk wordt afgewisseld met natuurstenen elementen. De stalen lateien met bloemmotief, de in detail vormgegeven regenwaterafvoeren en de metselwerkconsoles op de reeds benadrukte stenen dakrand, zijn slechts enkele van de kenmerkende elementen. Overall in de gevels zijn de samenstellende delen van het gehele bouwwerk goed afleesbaar in hun stapeling. Samen met de zeer diverse gebouwtipes en volumes van klooster, kerk, kapel en woning De Beuckelaer zorgt dit voor een reeds geladen site. Hieraan iets toevoegen is een delicate opgave.

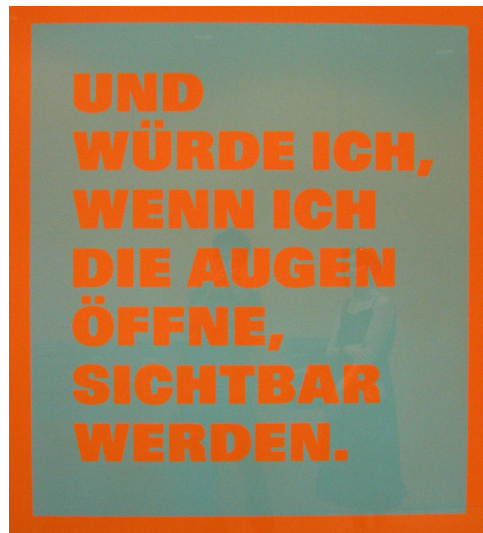
We willen binnen al deze (massieve) materiële expressie niet nog een materiaal toevoegen dat op dezelfde ervaring van materialiteit inzet. We stellen voor om de toevoegingen in een lichte structuur uit te voeren opgebouwd uit staalplaten. Het egaal geschilderde staal vertoont niet expliciet zijn karakter of zwaarte doordat het op een abstracte manier is gedetailleerd en toegepast, alsof van papier ten aanzien van de zwaarte van de oude bakstenen constructie. Het gaat er ons niet om, om een contrast an sich op te zoeken, maar wel een complementaire additie op maat van de plek die het geheel versterkt.

nieuw zichtbaar volume langsheen de ploegstraat

Remy Zaugg

Een gelijkaardige thematiek vinden we terug in het werk van Thomas Demand. Ogenscheinlijk herkenbare taferelen zijn opgebouwd uit lichte materialen, papier en karton. Detail en materiële zwaarte ontbreekt, wat leidt tot een abstractie in beeld. Dit zien en niet zien wordt mooi verwoord in het werk van Remy Zaugg.

Thomas Demand

Thomas Demand, bewerking beeld

Thomas Demand

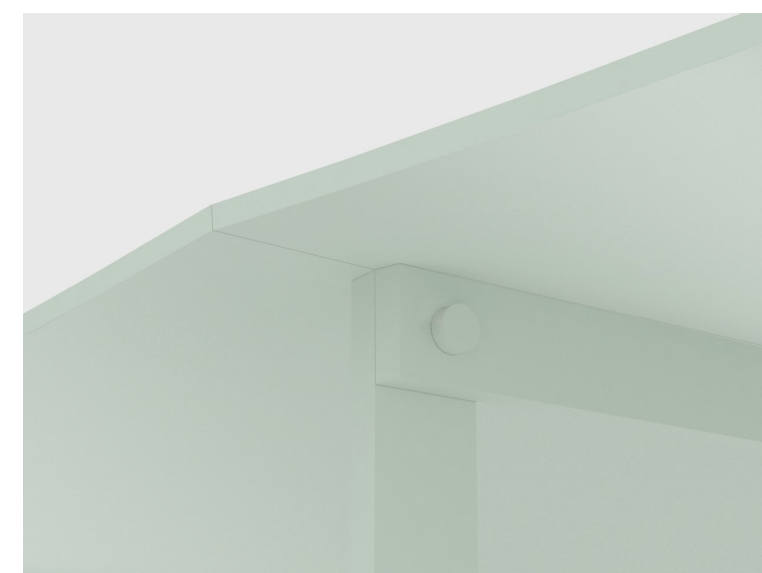

Dit wordt zichtbaar in de heel kleine doorbuiging in de horizontale staalplaten van de luifels. Het zet een te verwachten kleine vervorming bij een vlakke staalplaat om naar een voorgecalculeerde doorbuiging. Terwijl dit zorgt tegelijkertijd voor afwatering weg van de gevel naar de tuinen. Tegelijkertijd vervalt hierdoor de zakelijkheid die zo'n uitgepuurde structuren vaak bevatten. Als kleur willen we hier een complementaire kleur ten aanzien van de rode bakstenen gebouwen voorstellen. We opteren voor

een zeer licht groen, eigenlijk wit maar met een druppel groen erin: een kleur die niet echt te vatten is en wijzigt in verschillende lichtcondities. Door het staal te schilderen voegen we geen materiaal toe, maar enkel een abstracte geometrie. Door deze ingenieursconstructie tot op detailniveau te ontwerpen ontstaat een minitieuus ornament dat door zijn herhaalde toepassing een signatuur kan worden waarme de site zowel in de kern van het bouwblok als aan de randen duidelijk een nieuwe impuls voor de plek toont.

circulatie en toegangen

circulatie als herkenningselement

52

Allereerst geven bijgaande schemas aan hoe de toegangen tot de site en de toegangen tot de verschillende gebouwen werden opgevat. In de Ploegstraat worden de bestaande inkomdeuren en –poort gebruikt als respectievelijk private toegang tot de woningen, personeelstoegang voor de clusters, en publieke toegang tot de achterliggende site. In de Provinciestraat wordt de hoofdingang van de kerk gebruikt als centrale toegang bij activiteiten in de polyvalente zaal. De verruimde zijingang via het kleine torentje ontsluit het achterliggend gebied via een langgerekte groene ruimte. Deze ruimte sluit ook aan op de nieuwe zijtoegangen die werden gecreëerd in de nissen van de biechtstoelen. Op die manier

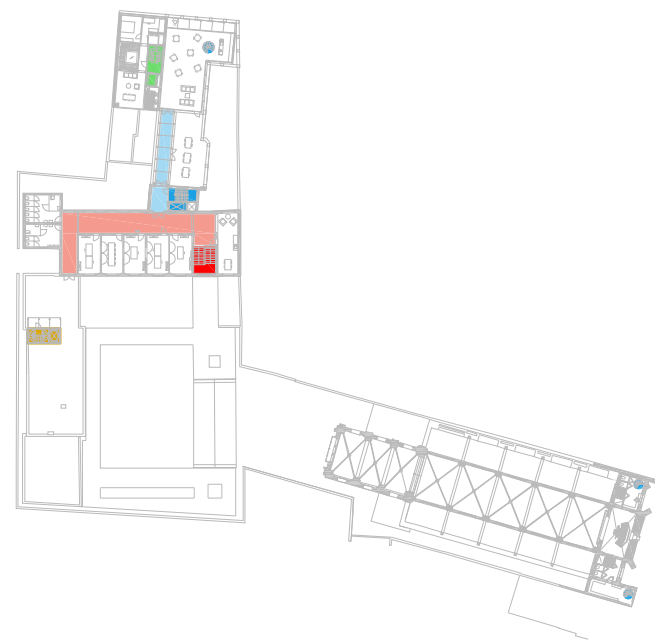
krijgt de voorbijganger een inzicht op wat er zich in de kerk afspeelt. Ook kunnen deze toegangen gebruikt worden wanneer bvb een mobiel podium het gebruik van de centrale toegang verhindert. In de woningen wordt de bestaande trap bewaard. Een nieuwe trap ontsluit de twee bovenste verdiepingen. Tevens werd een lift voorzien zodat fietsen in de kelder kunnen gestald worden en de (meeste) woningen integraal toegankelijk worden. De vleugel van de clusters heeft een eigen verticale circulatie, zodat deze kantoren onafhankelijk van de rest van het complex kunnen werken. De bibliotheek heeft eveneens een volledig autonome interne circulatie. De bestaande kloostertrap wordt

ingezet als belangrijkste publieke circulatie. De vroegere kloostergangen behouden op deze manier hun functie als belangrijke ontsluiting naar de verschillende functies in het gebouw. In de kerk werden naast het altaar een publieke trap en schaarlift toegevoegd. Hierdoor kunnen grote stukken uit de berging naar boven gebracht worden. Tevens is het ondergrondse sanitair hiermee toegankelijk gemaakt, en kan het hogere deel van het koor hiermee ontsloten worden. Een nieuwe diensttrap naar de backstage op de verdiepingen en naar de kelder vervangt de vroegere trap in het torentje.

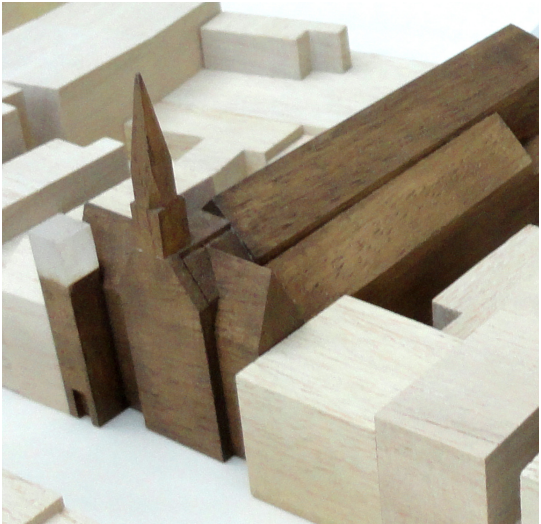

		verticale / horizontale circulatie bibliotheek
		verticale / horizontale circulatie algemeen
		verticale / horizontale circulatie woningen
		verticale / horizontale circulatie clusters

integrale toegankelijkheid

leesbaarheid en toegankelijk maximaliseren zonder de eigenheid van het complex aan te tasten

56

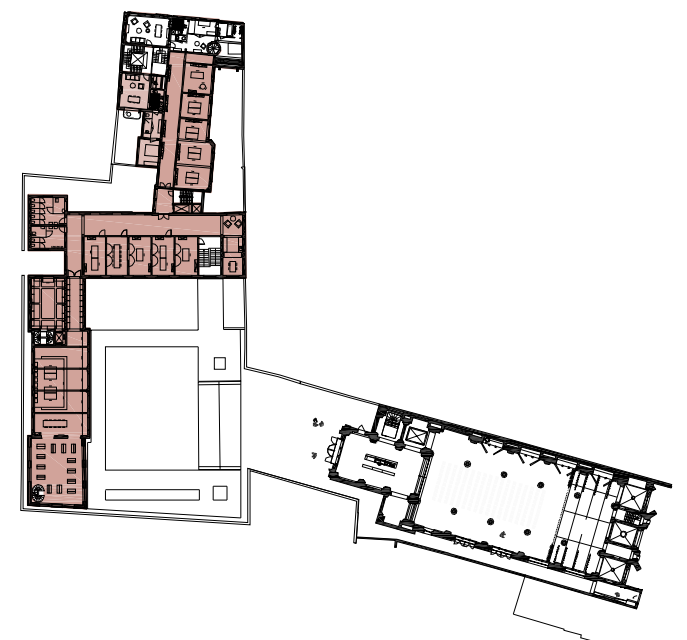
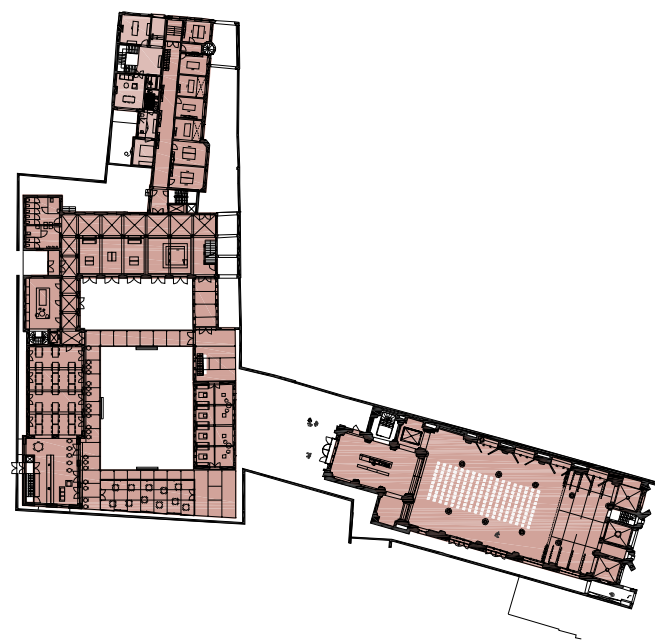
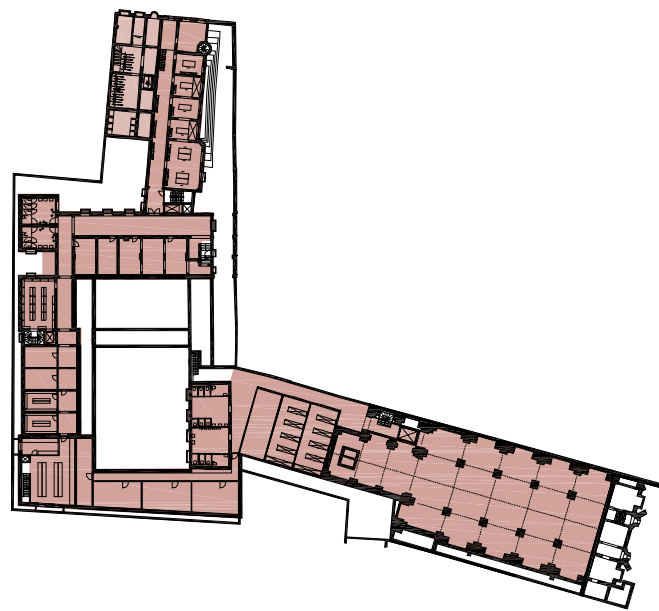
De twee toegangen vanaf de Ploegstraat en de Provinciestraat takken via rolstoeltoegankelijke hellingen aan op een nieuwe rondgang. In het hart van het klooster vormt deze dubbele circulatie een duidelijk leesbaar en structurerend element. De belangrijkste functies zijn direct toegankelijk vanaf deze rondgang op het gelijkvloers. Samen met de centrale ontvangst- en ontmoetingsruimte wordt hierdoor een helder afleesbare opzet gecreëerd.

Vanaf dit gelijkvloers werden verschillende liften gebruikt om de verdiepingen te ontsluiten. Deze werden zo ingeplant dat voor bepaalde functies of vleugels van het gebouw een individuele werking

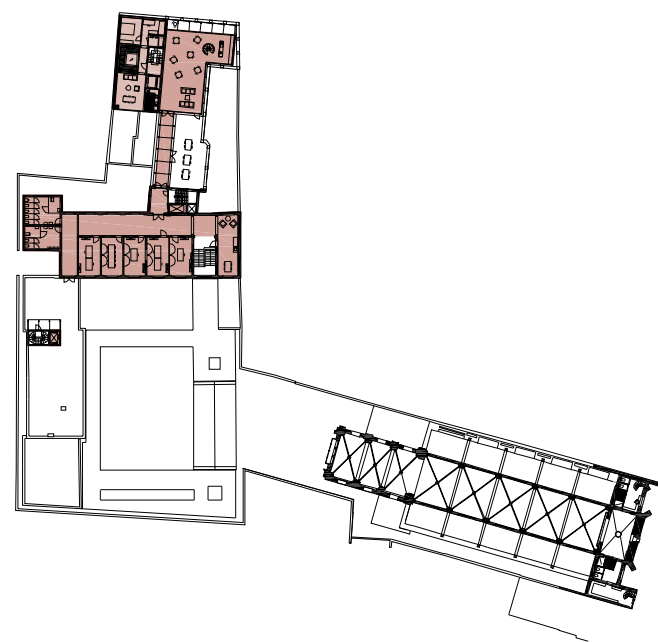
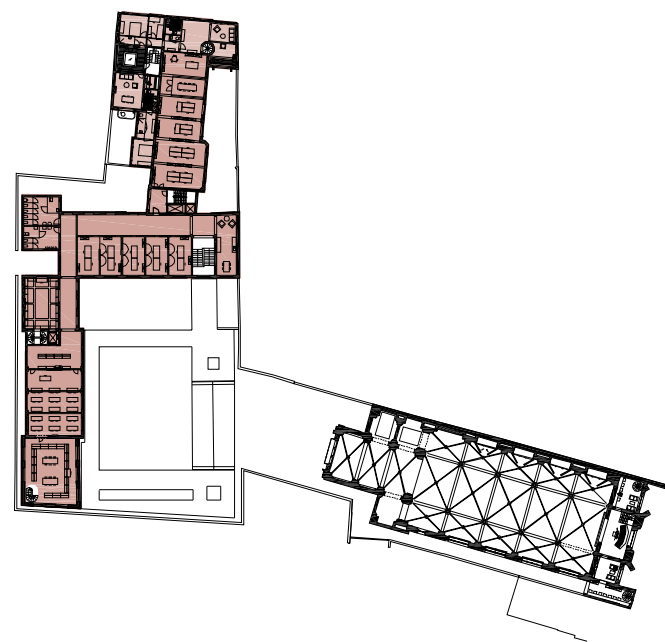
gegarandeerd wordt.

Op bijgaande schemas wordt aangegeven welke delen van het gebouw integraal toegankelijk worden door de nieuwe ingrepen. Hier zien we dat de grootste oppervlaktes aan de eisen van integrale toegankelijkheid voldoen. Zowel voor het publiek als voor het personeel kan men ervoor zorgen dat het gebouw hen optimaal dient.

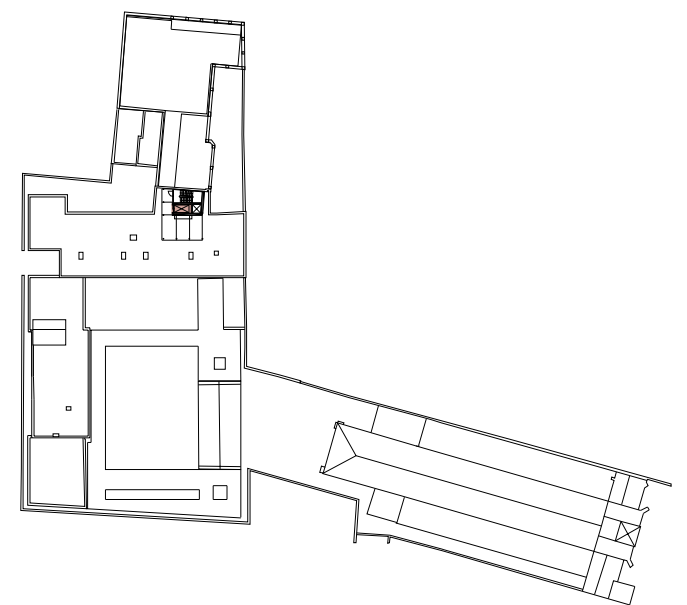
Slechts enkele zones zijn minder makkelijk integraal toegankelijk, maar nooit de publieke ruimtes. Door een kleine omweg te nemen worden ook deze ruimtes toegankelijk.

integraal toegankelijk / integraal toegankelijkheid mits hulp

binnentuinen met verschillende karakters

58

De verschillende binnenhoven kennen elk een eigen karakter dat voortkomt uit de specifieke condities. Voor het landschapsontwerp van elk van de tuinen wordt ingespeeld op parameters als lichtintensiteit, vochtigheidsgraad, dikte bodem(pakket), relatie tot gebouwen,.... Tegelijk is het te verwachten gebruik sturend in het ontwerp. We willen tuinen ontwerpen die kunnen 'gebruikt' worden, tuinen die verschillende activiteiten toelaten en niet alleen verworden tot zichttuin. Gekoppeld aan het onthaal zit een buitenruimte op hetzelfde niveau. De ruimte is verhard met een waterdoorlatende structuur die lichte vegetatie toelaat. De bomen zijn er rank, relatief hoog en heel open van structuur zodat veel licht doordringt. In de zomer ontstaat tegelijk een filter die de zuidgevel aan het onthaal een natuurlijk zonnescherm geeft. Deze buitenruimte leent zich goed voor publieke activiteiten en recepties. Je loopt er makkelijk in en uit naar het onthaal, een kleine expo,....

De centrale tuin is de grootste uit de cluster. Hij wordt gekenmerkt door de volledige rondgang die er op uitgaat. Men vindt er een plaats onder de luifel of neemt er een stoel mee in het iets lager gelegen groen. De groenzone heeft een grasstructuur als basis met verstevigde zones waar meer gebruik te verwachten is. Enkele hogere massieven kennen een wildere structuur van geselecteerde struiken, bloemen en hogere grassen. Ze wijzigen fel met de seizoenen en geven de tuin een steeds wijzigende aanblik. Zitten en liggen in het gras kan volop tussen de lokale hogere groenstructuren. Kinderen kunnen er spelen terwijl de ouders onder de rondgang vertoeven. De tuin moet actief gebruik toelaten. Er groeit een kakaktervolle grotere boom die de plek verder bepaalt. De varentuin zit wat verscholen in een schaduwplek van het project. Het is een intieme pauzeruimte die eerder gebruikers van het gebouw zal aantrekken. In een latere ontwikkeling tpv copernicusgebouw kan hier een groter binnenhof ontstaan.

De tuin tussen de kapel en kerk is een uitvalruimte bij de activiteiten in de kerk, een verzamelplek voor het begin van een activiteit. Vlakbij de mobiele toog kan een informeel geïmproviseerd 'cafe' ontstaan bij een markt.

Rondom de site blijft in eerste fase de oude rode metselwerkwand bewaard. Er groeien varens t.p.v. het restaurant, er staan ranke bomen tussen de glazen gevel van het paviljoen en de oude muur. Deze bomen met lichte takstructuur geven de grote binnentuin een rand aan deze zijde, waar we ervoor kiezen om expliciet geen hoog gebouw te voorzien voor goede zonlichttoetreding.

Tussen kapel en paviljoen bevindt zich nog een zittuin in pocketformaat. Het groen groeit er sporadisch op de luifelstructuur. Ook op de daken zitten enkele daktuinen en buitenruimtes.

Vooraan de ploegstraat krijgt de nieuwbouw een balkon met zicht op zee. De omvangrijke ruimte kan een polyvalente invulling krijgen op een bijzondere locatie.

Eraan gekoppeld zit een daktuin. Ter plaatse van het dak met de kenmerkende schouwen stellen we een grotere daktuin voor. Het bijzondere karakter blijft er bewaard. Een klein volume waar lift en trap uitgaat kan een bediening op het dak ondersteunen. Verder wordt het voorgesteld als een rustigere tuin met een bakstenen ommuring. De daktuin boven de bibliotheek kent een gelijkaardige uitwerking.

voorbeelden van mostuinen

Sfeer en aanleg in de bloementuin

Voorbeelden van begroeide wanden

Gelijkaardige ruimtelijke trappenpartij als in de doorsteek Ploegstraat

Sfeer in de vroegere kloostertuin, Peter Zumtor, Columba

- 1. Bloementuin
- 2. Mostuin
- 3. doorsteek Provinciestraat
- 4. Acaciatuin
- 5. Pergola
- 6. Varentuin
- 7. doorsteek Ploegstraat
- 8. private tuin woning
- 9. groene bufferstrook

Sfeer in de varentuin

Terugkomend buitenmeubilair met eenvormig uitzicht

algemene daktuin

64

Sfeer van de daktuin

daktuinen voor personeelsruimte en bib

65

- 1. Personeelstuin
- 2. Leestuin
- 2a. Interne toegang bibliotheek
- 2b. Publiekstoegang bij evenementen
- 3. Groendak
- 4. Daktuin
- 4a. Publieke toegang daktuin

Beeld van de boekentoren in gebruik... en in verval.

bibliotheek

De oude boekenzaal van het klooster wordt als opslagplaats voor boeken hersteld. Door de vide in deze ruimte door te trekken tot op het gelijkvloers ontstaat een directe visuele relatie met de balie in de onthaalruimte. Tevens kan de bibliotheek rechtstreeks via deze boekentoren ontsloten worden. Een volledig interne lift en trapkoker bedienen de verspringende niveaus van de boekenzaal en achterliggende bibliotheek. Op de eerste verdieping bevindt zich een grote balie met backoffice. De rest van de kantoren van de bibliotheek bevinden zich in de zone voor de clusters op dezelfde verdieping. Zowel via de nieuwe zijinkom (Copernicusgebouw) als via de toegang van de Ploegstraat kunnen pakketten geleverd en afgehaald worden.

de clusters

68

In de niet publieke kantoren van de clusters wordt het karakter van de vroegere lokalen bewaard. De noodzakelijke nieuwe uitrustingen worden op een zorgvuldige maar zichtbare manier hieraan toegevoegd. Hierdoor ontstaat een informele sfeer die een flexibele invulling en werking van de kantoren toelaat.

de kerk

werkplekken, vergaderzalen, sanitair & kitchenettes

70

In de kerk werden de ingrepen zeer beperkt gehouden. De biechtstoelen aan de zijde van de doorsteek werden vervangen door extra toegangen die de polyvalentie van de ruimte ondersteunen. Een publieke trap en (rolstoeltoegankelijke) platformlift verbinden de polyvalente zaal met de berging en sanitair in de nieuwe kelder achter het altaar. Een nieuwe trap ontsluit ook de verdiepingen aan de voorzijde van de kerk, die ingezet als backstage ruimte bij activiteiten. Binnenin werden vooral akoestische maatregelen getroffen. De wanden zijn op zich zwaar genoeg om akoestisch te isoleren, enkel via de ramen dienen maatregelen genomen worden. Hiervoor werden akoestische voorzetrampen voorzien die de grootste geluidsproductie moeten bufferen.

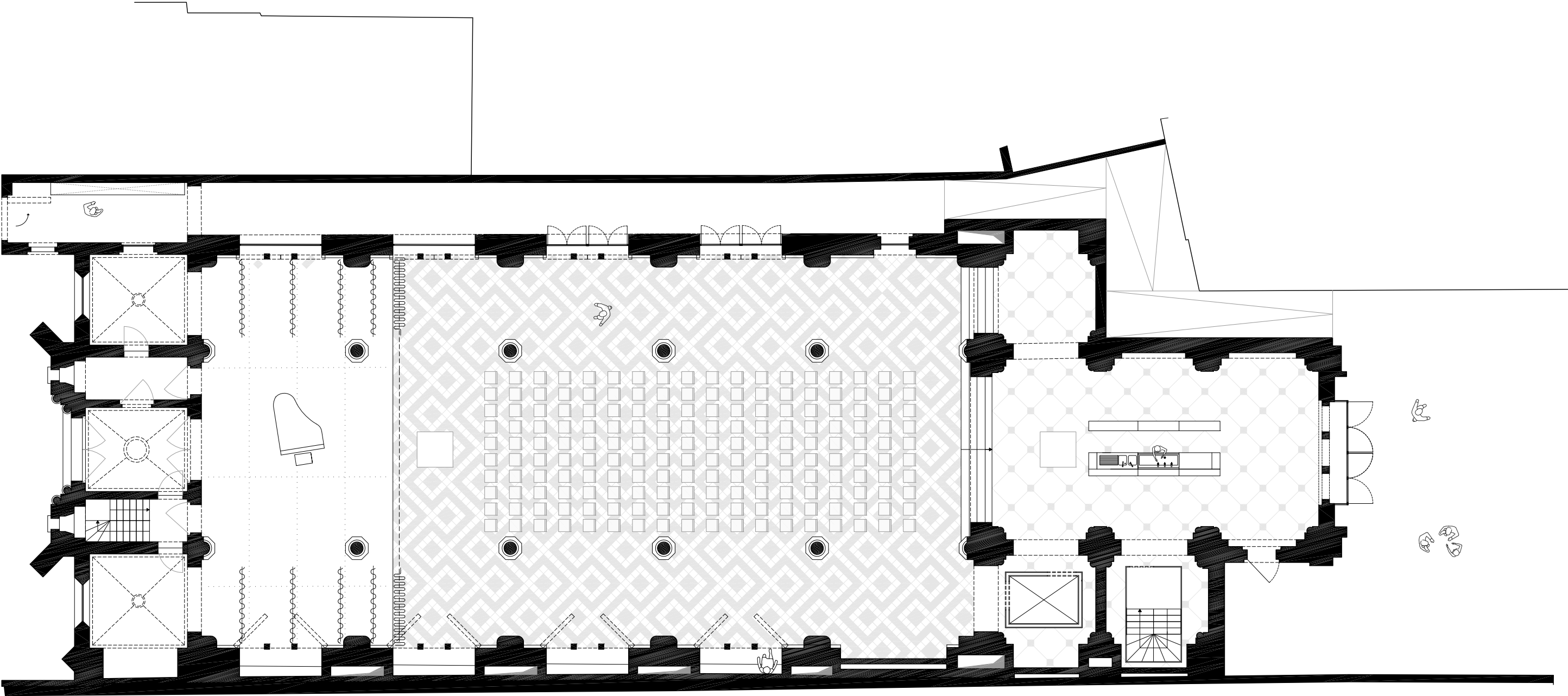
Binnenin werden absorberende luiken geplaatst, die enerzijds een deel van het geluid absorberen, en anderzijds zorgen voor een aanpasbare ruimteakoestiek. De kerk werd verder uitgerust met vaste maar weinig zichtbare theatertechnische uitrusting: door de centrale naaf van de spitsbogen worden automatisch op- en neergestuurde verlichtingsarmaturen voorzien. Deze verzorgen de verlichting van de kerk bij normaal gebruik, maar laten ook toe om hier theatertechnieken aan op te hangen. Hiertoe worden de lampen tot op persoonshoogte neergelaten. Een meer uitgebreide nota over deze akoestische principes is beschikbaar in bijlage 4.

De verwarming van de kerk is voorzien met luchtverwarming, om zo weinig mogelijk op het interieur te moeten ingrijpen. Hiertoe worden de bestaande luchtschachten hergebruikt en worden in de holle nissen extra luchtinlaten gecreëerd. Hiertoe zal een plenum met stofbespanning worden gecreëerd in de gesloten raamnissen aan de noordzijde van de kerk. Dit plenum bevat niet enkel absorptie, maar ook een verdringingsventilatie.

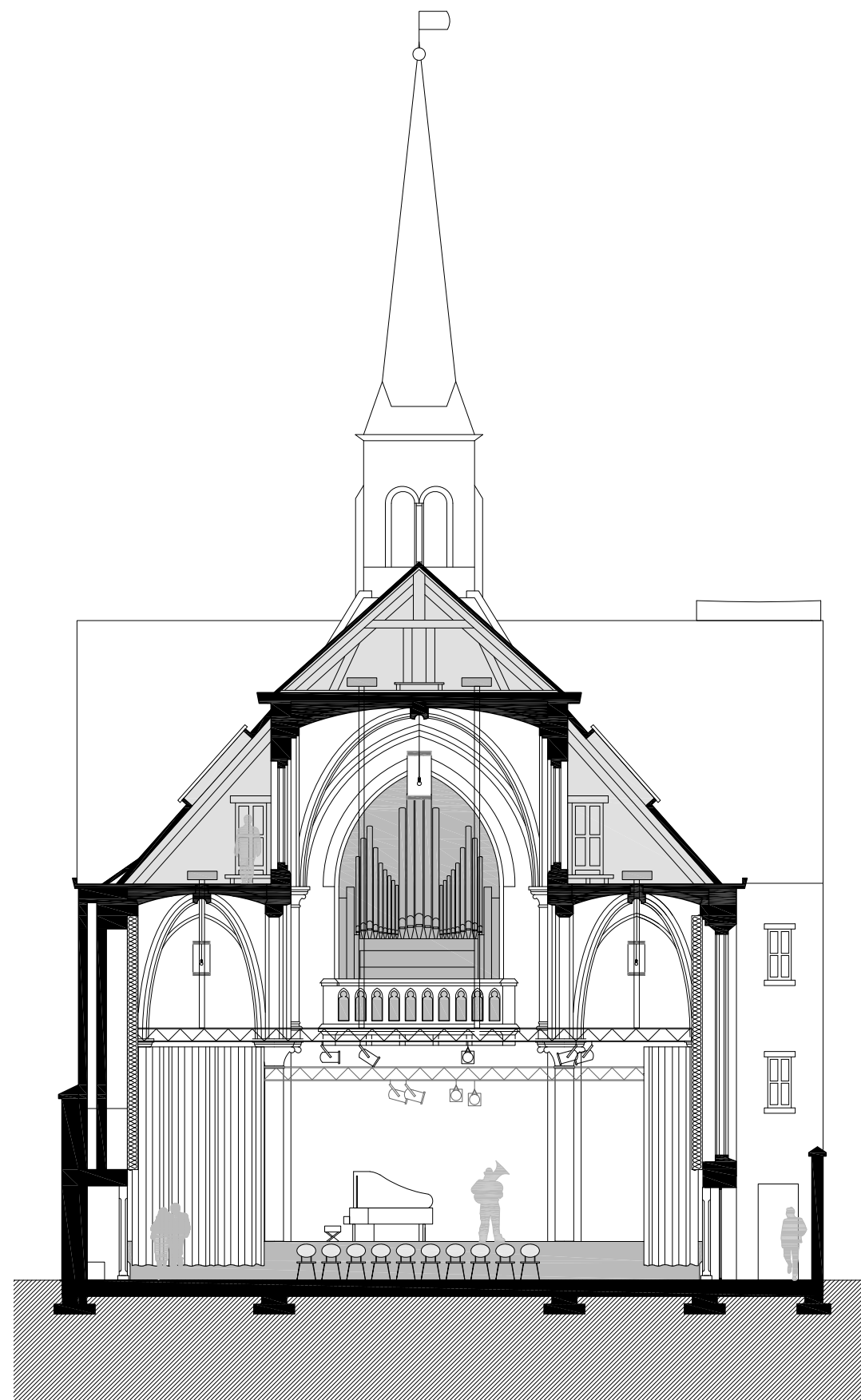

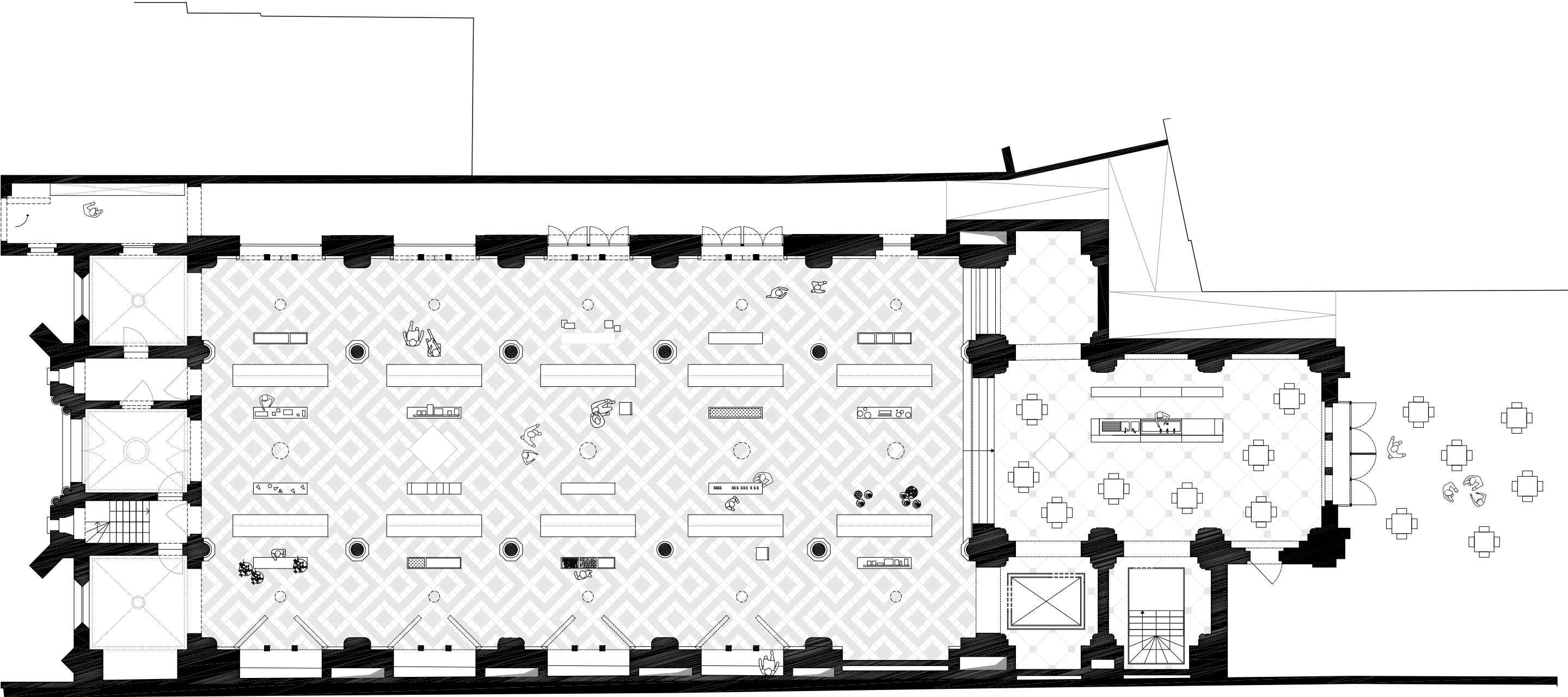

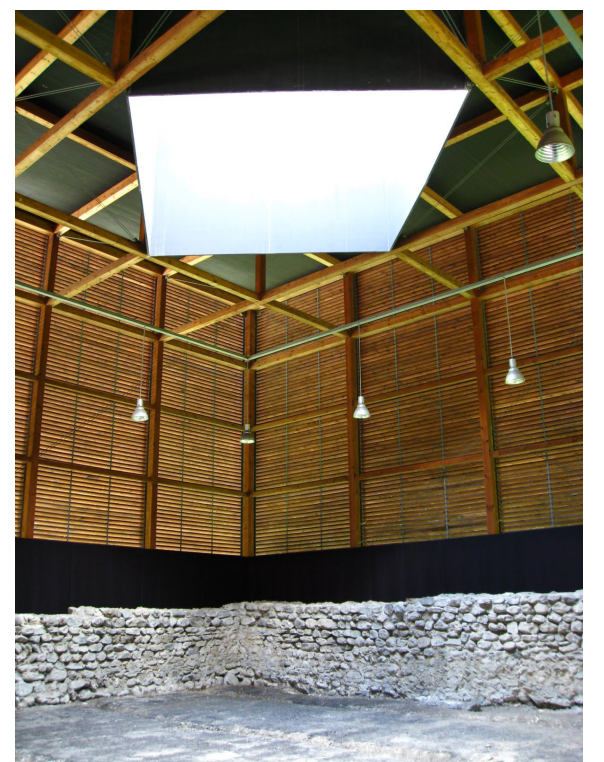

de kapel

abstracte dakramen in het houten gewelf

De kapel vormt een informele ontmoetingsplek centraal op de site, die polyvalent inzetbaar is voor andere functies op de site. Het personeel kan hier informeel samenkomen, groepen kunnen hier afspreken, tijdens een pauze kan men er een koffie drinken, ... Doordat de kapel op de nieuwe rondgang is gesitueerd vormt ze ook een plek voor spontane ontmoetingen. Maar de kapel kan ook (samen met de vergaderruimtes) ingezet worden als uitbreiding van het restaurant, of 's avonds een kleine lezing huisvesten. Om de ruimte aan het gebruik overdag aan te passen werden 4 abstracte lichtkoepels in het houten gewelf geplaatst zodat de sterk gesloten ruimte een aangenaam zenitaal licht krijgt.

Roem Ausgrabungen, Peter Zumtor

de woningen

Woning De Beuckelaer, van een woning met 2 gezichten naar een woning met drie karakters

De gevels van woning De Beuckelaer, het Klooster en de portierswoning vormen samen een mooie bakstenen triptiek aan de Ploegstraat. Ze hebben hun rol als aankondiging van de bakstenen gebouwen verder op de site. Tegelijk plaatsen ze zich in relatie tot het geheel van bakstenen wanden en gebouwen van de Zoo. Woning De Beuckelaer kent een opmerkelijke opbouw. Onder het bovenlicht in de traphal zit het rijkelijk uitgewerkt deel van de woning. Dit is goed zichtbaar in de detaillering van de ruimtes die langsheen de hoofdtrap zijn geschakeld. Het onzichtbaar verscholen gedeelte

erboven heeft een ander gezicht. Hier zit een veel eenvoudiger deel van de woning (personeel/slaapvertrekken?). Een ongewone en bijzondere rondgang rond het bovenlicht van de traphal geeft uit op de verschillende kamers. Pas daarboven zit het dakraam in contact met buiten. We knopen verder aan met deze dubbelzinnige opzet en behouden dit thema in het voorstel voor de nieuwe groep woningen. Terwijl de woningen op de eerste twee verdiepingen geschakeld zitten rondom de oude geornamenteerde circulatie, zitten de woningen op de twee lagen erboven rondom een nieuwe patio (1

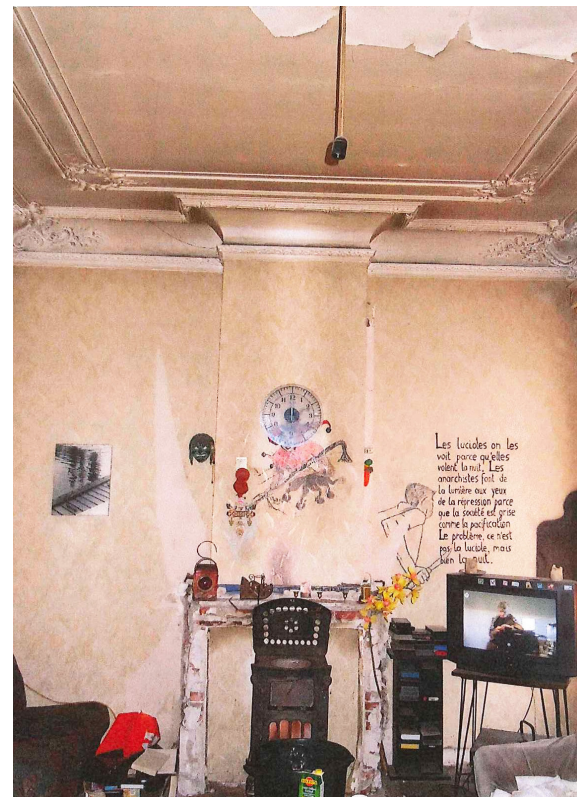
bestaande en 1 nieuwe laag). Deze zit er als een tweede stolp, die licht vangt, bovenop de oude. Deze ruimte wordt zo het kleinste privaat en 'geheim' binnenhof van de site. De centrale oude hal zorgt voor een opsplitsing in de woning tussen voor- en achter gedeelte. We kiezen ervoor om dit niet te doorbreken. De appartementen worden ofwel naar de Ploegstraat ofwel naar het binnenhof georiënteerd. Door de woningen aan de straatzijde langsheen de voorgevel uit te strekken (vanaf de eerste verdieping) ontstaat een woningtype met veel geveloppervlakte wat zorgt voor een goede lichtinval en zicht over de zoo. Het

zuid-oost georiënteerde inpandig terras voorzien we net boven de doorsteek vanuit de Ploegstraat. Het wordt voorgesteld als een terras met winteraam in het gevelvlak. Aan de andere zijde van de historische decoratieve traphal wordt telkens een kleiner woningtype voorzien gedeeltelijk in het hoofdhuis, deels in de originele aanbouw, die met 1 bouwlaag wordt verhoogd tegen de hogere wachtgevel van het klooster. Dit type heeft telkens een zuidwest buitenruimte. De hele gevel aan de kant van de Ploegstraat wordt met 1 nieuwe verdieping verhoogd. Boven woning De Beuckelaer bevindt zich hier een derde

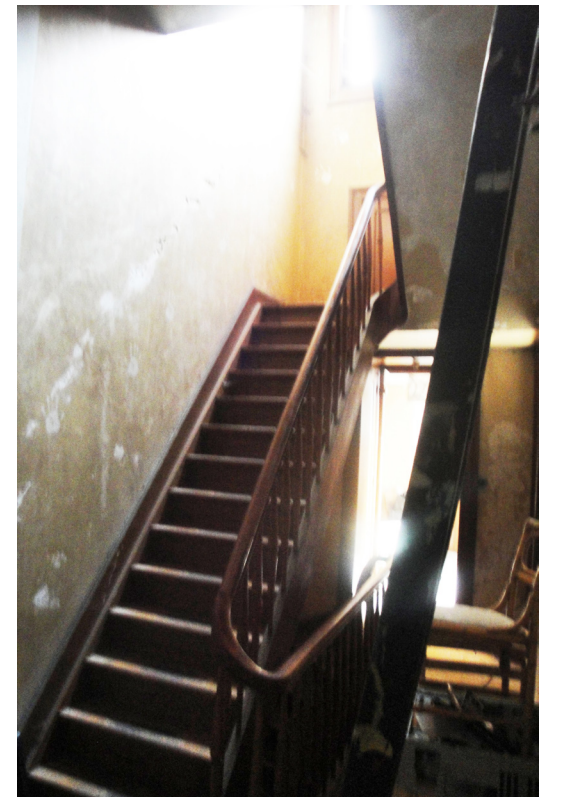
woningtype dat beide oriëntaties geniet. Elke woning heeft een ruime berging in de kelder, ook ontsloten met lift. Deze lift ontsluit ook de gemeenschappelijke fietsenberging. De plaats van de oude 'dienstcirculatie' wordt ingenomen door de lift en vanaf de eerste verdieping gaat de circulatie over in een compacte opstelling waarbij trap en lift gebundeld worden. Het 'boven het daklicht' lopen wordt hernomen doordat de ontsluiting van de appartementen vanaf niveau 2 rondom deze opening gebeurt. Het woningtype aan de voorgevel varieert per verdieping volgens de historische

erfgoedwaarde. Waar op de eerste verdieping waardevolle pleisterplafonds hebben wordt de ruimte als 1 geheel behouden. Op de tweede verdieping met historisch een eenvoudigere afwerking ontstaat een kleinere kamerstructuur zoals ook aanwezig in de bestaande toestand. In deze woning komen de leefruimtes aan de andere kant. Hiermee past eenzelfde basistype zich aan aan de wijzigende historische erfgoedcondities.

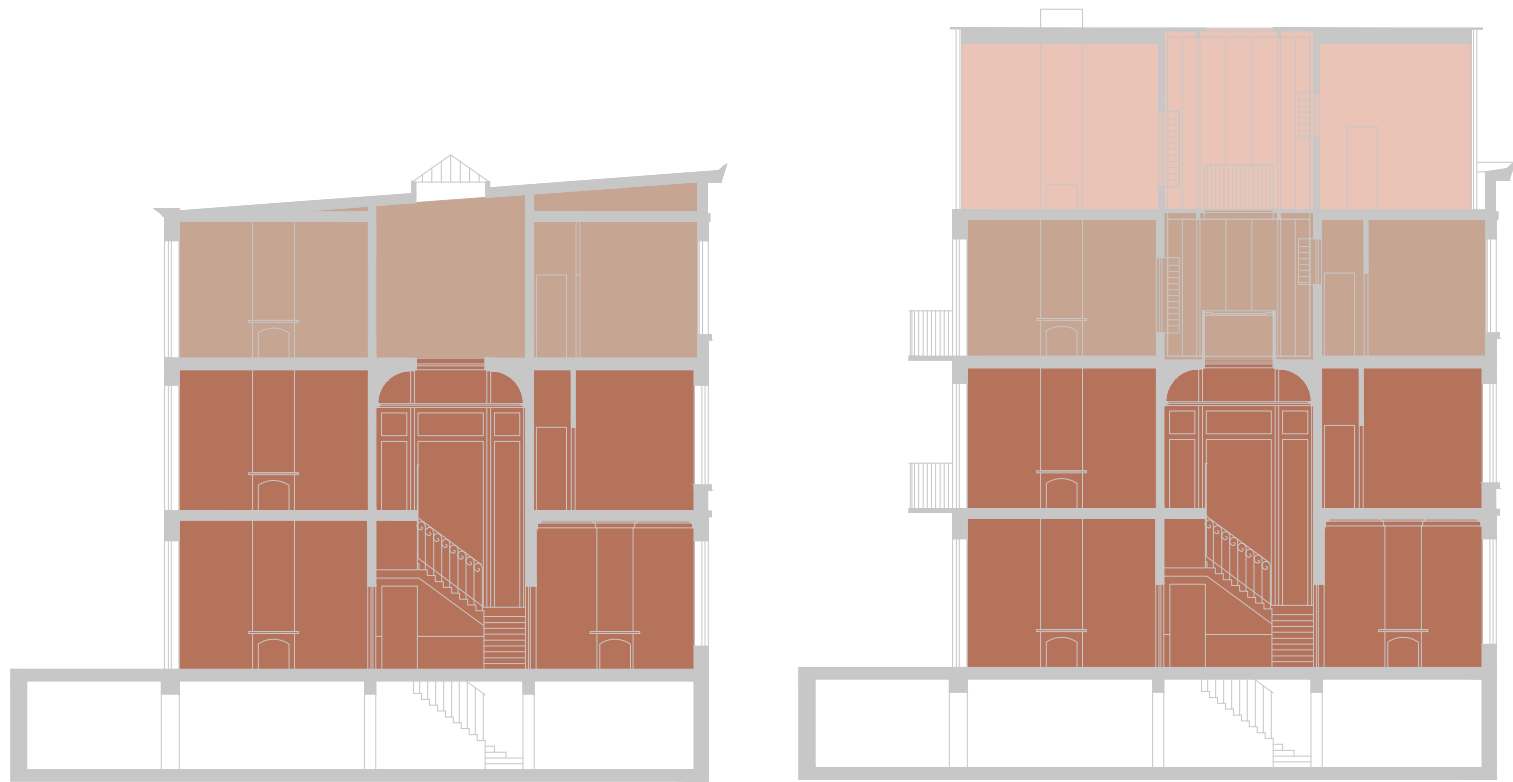
voorbeelden van ruimtes in de woning met rijkelijke afwerking

trap met eenvoudige afwerking

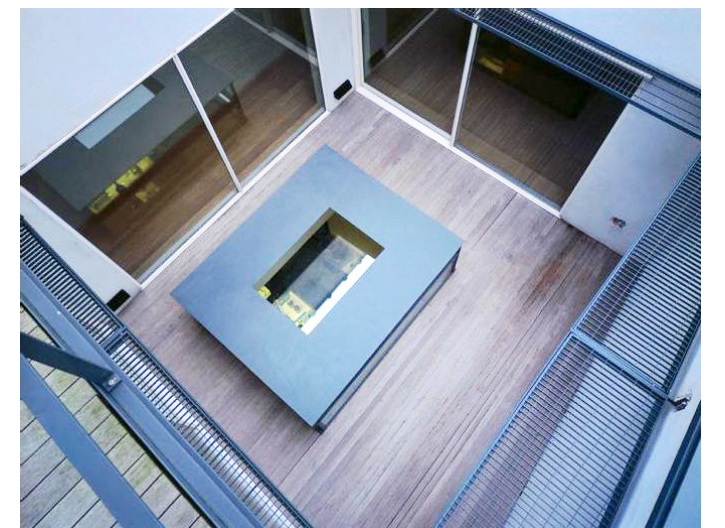

Beeld van de rijkelijke traphal met bovenlicht

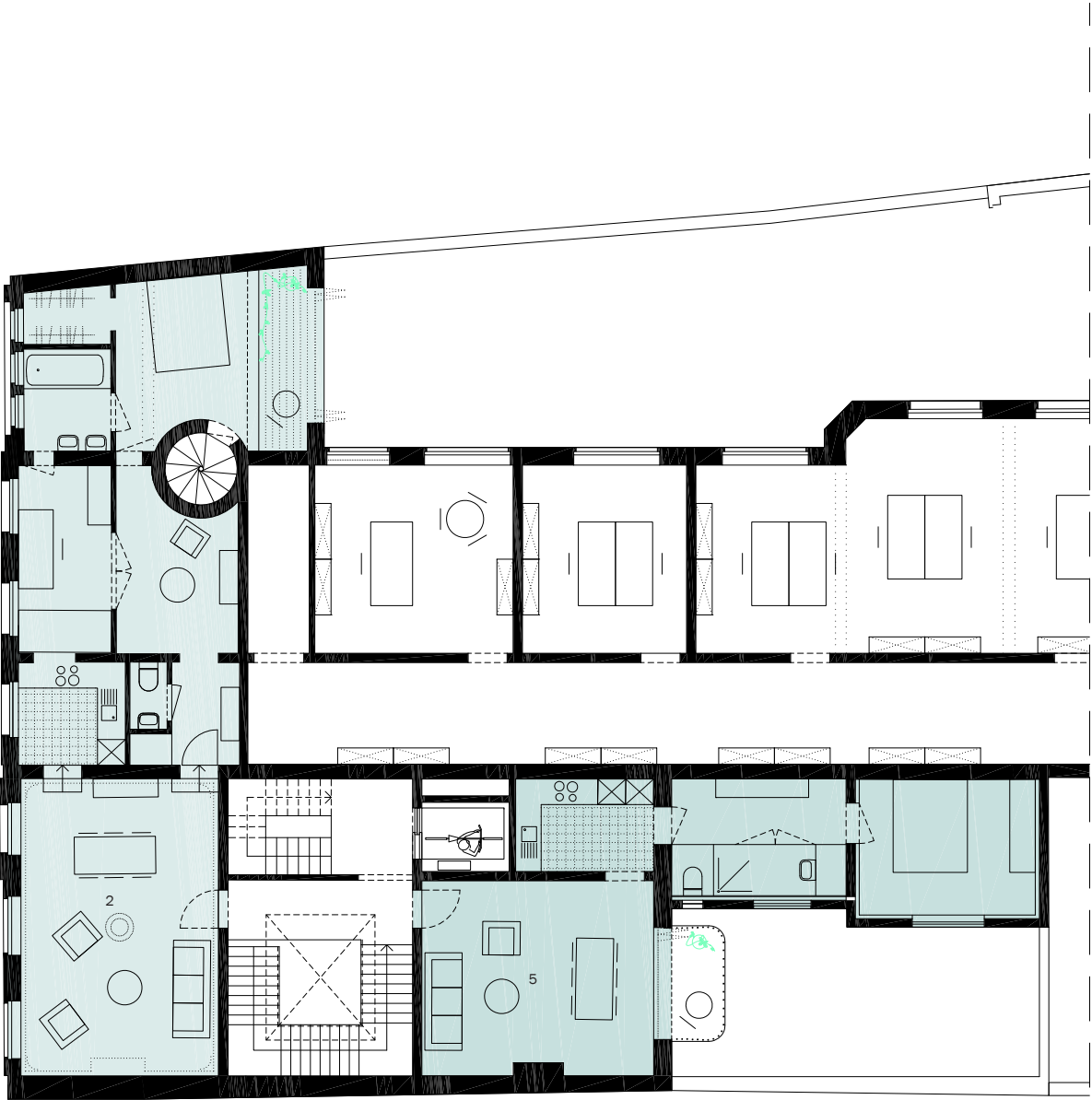
Woning De Causemaecker, Robbrecht en Daem

plan woningen niveau 0

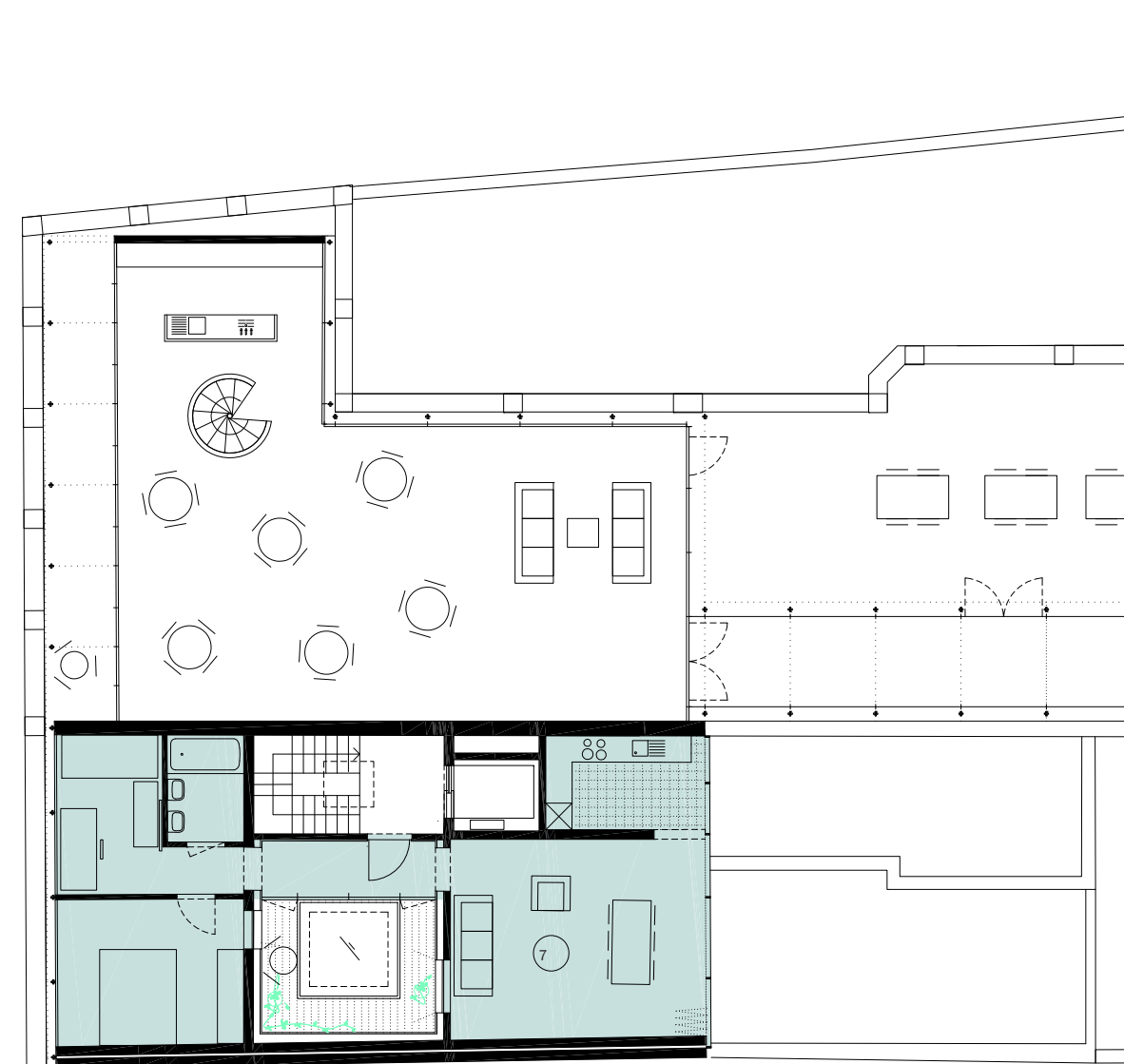

plan woningen niveau 1

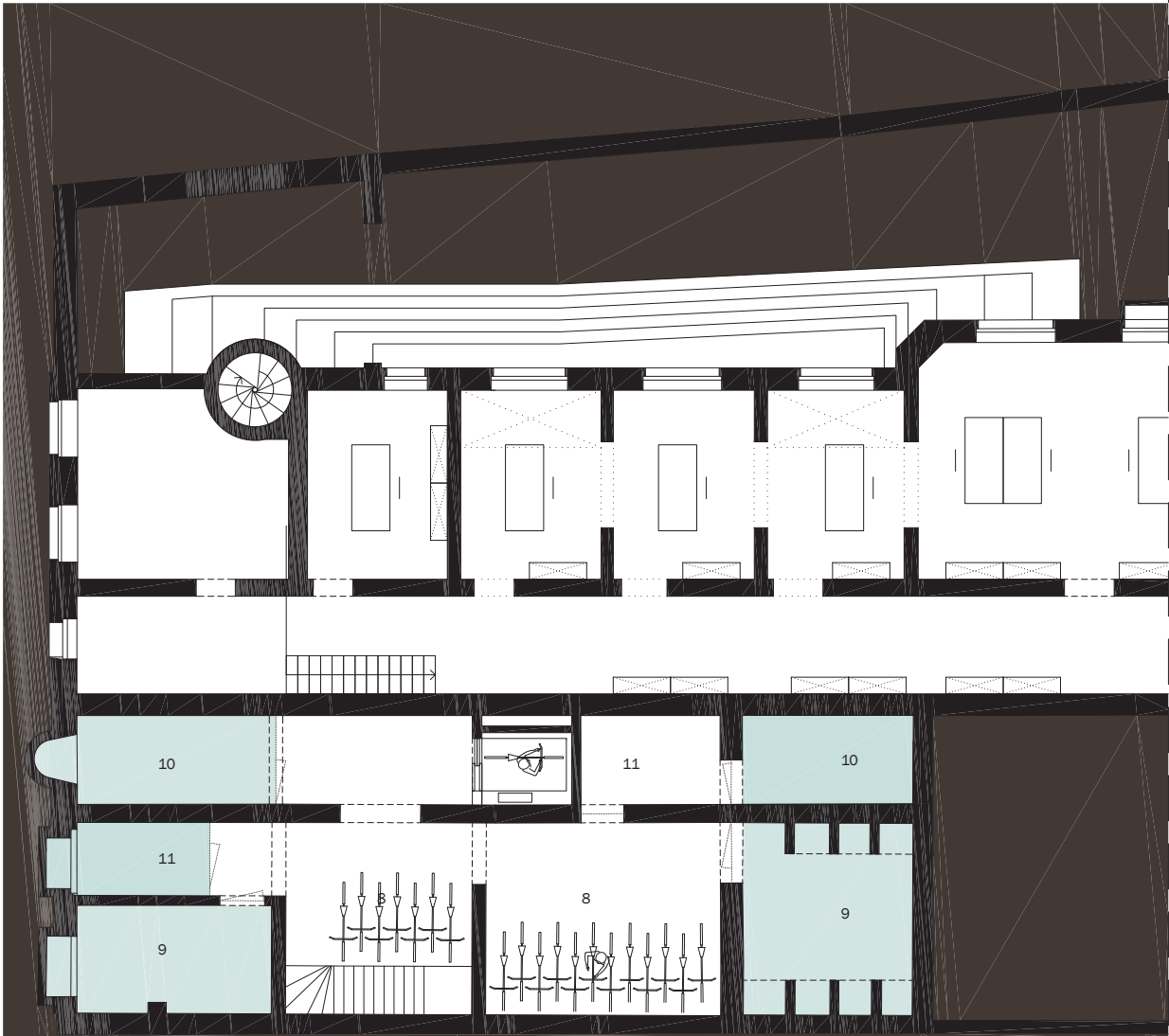
plan woningen niveau 2

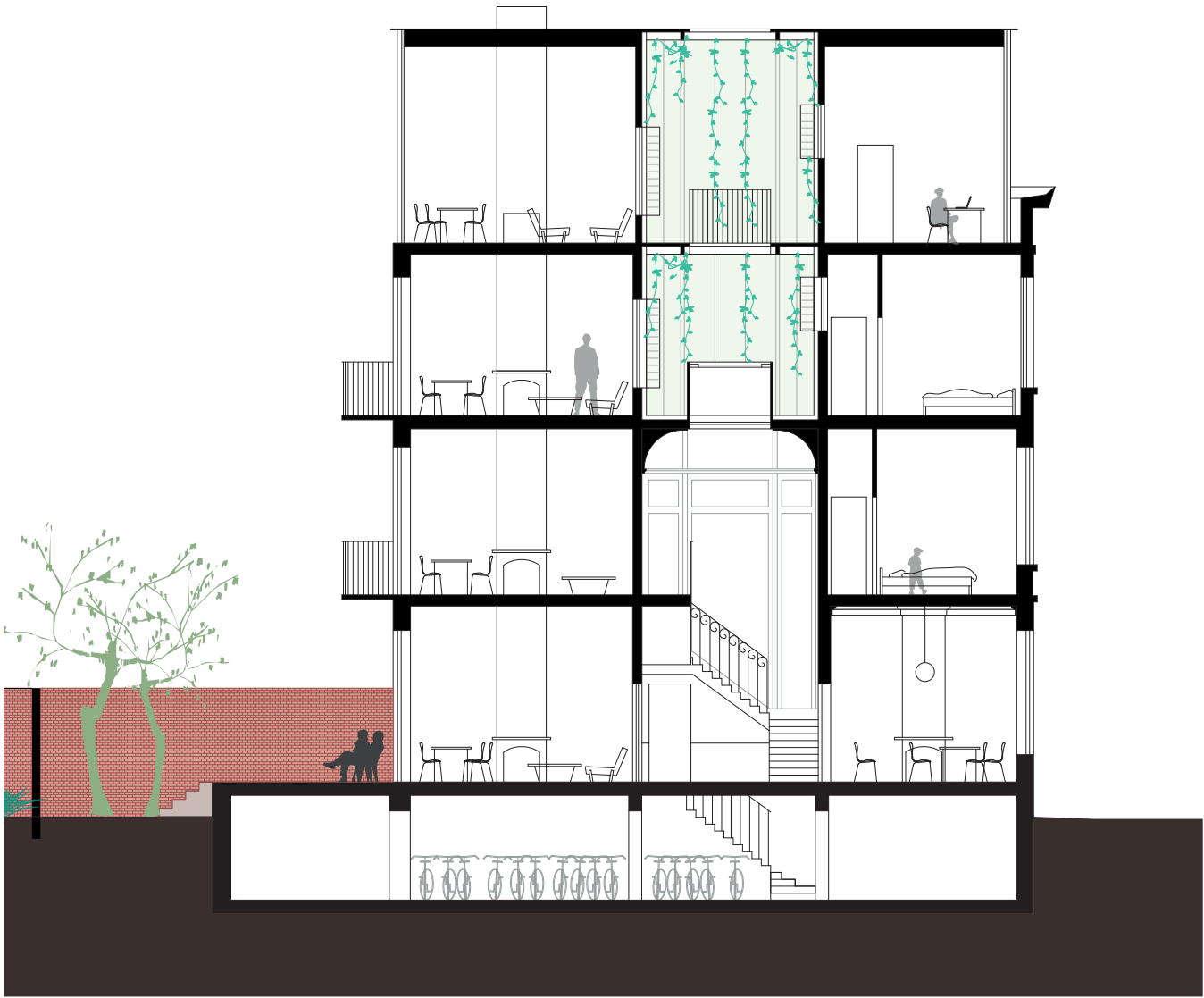
plan woningen niveau 3

1. praktijkruimte 18 m²
2. woning 84 m²
3. woning 84 m²
4. woning 58 m²
5. woning 58 m²
6. woning 58 m²
7. woning 76 m²
8. gemeenschappelijke fietsenberging 32 m² (ca. 18 fietsen)
9. unit berging kelder 8-10 m²
10. unit berging kelder 5-7 m²
11. unit berging kelder 6 m²

plan kelder met bergingen voor fietsen en individuele bergingen voor de woningen

snede door het atrium en patio

technieken

extra

De monumentwaarde van het beschermd gebouw zorgt ervoor dat het bouwfysisch en energetisch optimaliseren van het gebouw zijn grenzen heeft. Van volgende maatregelen lijkt het ons mogelijk om die toe te passen, zonder afbreuk te doen aan de architecturale kwaliteiten van het historische gebouw. Als eerste ingreep willen we het thermisch verlies reduceren. Daarom stellen we voor om de daken overal te isoleren. Het isoleren van de wanden zou een te grote impact hebben op de interieurs, maar het aanbrengen (of vervangen) van voorzetramen behoort wel tot de mogelijkheden. Tussen beide ramen kan – langs de zonnepijden – een automatische zonnewering voorzien worden om oververhitting in de zomer te vermijden, en de eventuele nood aan koeling weg te werken. Op die manier kan reeds een duidelijke verbetering van het energieverbruik verwezenlijkt worden. Als tweede ingreep willen we het verbruik verlagen door het rendement van de gebruikte technieken te optimaliseren. Hierbij denken we aan verlichting met hoog-rendementslampen, en een hoog-rendementsverwarmingsketel. De radiatoren in het hele gebouw moeten vervangen worden. Het installeren van een verluchtingssysteem kan in de niet-representatieve ruimtes in opbouw gebeuren, in de andere ruimtes dienen deze te worden ingewerkt of kan een natuurlijke verluchting voorzien worden via de (voorzet-)ramen. Het nieuwe glazen volume op de binnenplaats is gericht op het oosten. Hierdoor krijgt het enkel de – minder warme – ochtendzon zodat het probleem van oververhitting hier niet aanwezig is. Er wordt hier gewerkt met zeer goed isolerende thermische beglazing zodat ook de warmteverliezen beperkt zijn. In de kelder wordt het systeem zo voorzien dat de ruimtes op een constant klimaat gehouden kunnen worden. Een meer uitgebreide nota over de keuzes voor de technische installatie in de gebouwen is beschikbaar in bijlage 5.

Zoals reeds in de tekst aangegeven wordt in een bijkomend tekstbundel meer achtergrond gegeven over de hier aangesneden thema's. Ook vindt men in Bijlage 1 een kostenraming en een aanpak voor de kostenbeheersing terug. Bijlages 2, 3, 4 en 5 geven respectievelijk meer duidelijkheid over de restauratie, de akoestiek, de stabiliteit en de technische uitrustingen in het gebouw. In Bijlage 6 geven we aan hoe de projectaanpak verloopt en scheppen we een licht op de mogelijke planning.